

Studiul nr. 1

**COMPETITIVITATEA ECONOMIEI ROMÂNEȘTI:
AJUSTĂRI NECESARE PENTRU ATINGEREA
OBIECTIVELOR AGENDEI LISABONA**

Autori:

Valentin Cojanu (coordonator)¹

Maria Bîrsan²

Manuela Unguru³

© INSTITUTUL EUROPEAN DIN ROMANIA, 2006

¹ Conferențiar universitar doctor la catedra de Comerț internațional & Competiție (Academia de Studii Economice din București) și membru fondator al Grupului de Economie Aplicată (GEA). Domeniile curente de cercetare includ dezvoltarea, zonele competitive și metodologia economică. Cel mai recent volum al său tratează tema Integrare și Competitivitate și urmează să fie publicat în limba română, de către Editura ASE (2007). Contact: www.competition.ase.ro; cojanu@ase.ro.

² Profesor J. Monnet, UBB Cluj, Facultatea de Studii Europene; titular al cursurilor de *Integrare economică europeană și Mediul european al afacerilor*; Conducător de doctorat în domeniul *Relații economice internaționale*.

³ Cercetător științific II la Institutul de Economie Mondială din București și doctor în economie din anul 1999. Având ca principale domenii de activitate: modelarea macroeconomică, competitivitate și inovare, evaluarea impactului politicilor economice ale UE, precum politica comercială și politica de coeziune, a fost implicată în numeroase proiecte de cercetare naționale și internaționale, inclusiv în proiecte de consultanță privind politicile economice în România, în programe ale Băncii Mondiale și Comisiei Europene.

CUPRINS

Introducere: Agenda Lisabona și problema competitivității	3
Analiza evaluărilor asupra capacității economiei românești de a face față competiției internaționale	12
<i>Locul actual al României în funcție de Indicele Competitivității Globale și factorii de interes pentru sporirea competitivității</i>	16
<i>Contextul Lisabona: Coordonatele principale ale Agendei Lisabona și implementarea politicii în domeniul competitivității</i>	18
<i>Experiențe naționale privind programele de atingere a obiectivelor Lisabona</i>	24
Competitivitatea - metodologie de evaluare și monitorizare	27
<i>Analiza competitivității și monitorizarea progreselor - metodologie</i>	28
<i>Evaluarea decalajelor de competitivitate ale României față de UE</i>	30
<i>Evaluarea decalajelor în factorii de influență ai competitivității</i>	36
Concluzii privind agenda de politica economică	45
<i>Implicații și recomandări</i>	54

TABELE

Tabelul 1: Domeniile țintă ale Agendei Lisabona	6
Tabelul 2: Indicatori ai stadiului de dezvoltare competitivă	17
Tabelul 3: O sinteză a evaluărilor României în raport cu Agenda Lisabona.....	23
Tabelul 4: Valorile normalizate ale indicatorului de competitivitate.....	31
Tabelul 5: Comparații ale indicatorilor structurali – grupa MEDIU ECONOMIC	33
Tabelul 6: Comparații ale indicatorilor structurali – grupa OCUPARE	34
Tabelul 7: Valorile normalizate ale indicatorilor factorilor de influență ai competitivității	37
Tabelul 8 : Domenii de acțiune a politicilor publice și efecte de antrenare așteptate din sectorul privat.....	48
Tabelul 8: O privire comparativă asupra domeniilor de intervenție prin politica industrială ..	52

GRAFICE

Graficul 1: Indicele competitivității	30
Graficul 2: Dinamica indicelui competitivității	32
Graficul 3: Productivitatea muncii pe salariat (EU-25=100).....	33
Graficul 4: Rata ocupării populației în vârstă de muncă (15-64 ani)	35
Graficul 5: Factorii de influență ai competitivității*.....	36
Graficul 6: Dinamica indicelui forței de muncă*.....	38
Graficul 7: Creșterea costului unitar cu FM (2000=100)	39
Graficul 8: Dinamica indicelui capitalului*	40
Graficul 9: Dinamica indicelui CDI*	41
Graficul 10: Dinamica indicelui mediului de afaceri*	42
Graficul 11: Dinamica indicelui de Infrastructură*	43
Graficul 12: Dinamica indicelui de Structură.....	44

ABREVIERI

AL	Agenda Lisabona
ANOFM	Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă
CD	cercetare-dezvoltare
CDI	cercetare-dezvoltare-inovare
CE	Comisia Europeană
CSNR	Cadrul Strategic Național de Referință
FOB (exportul)	valoarea exportului fără costurile de transport, asigurări etc.
FMI	Fondul Monetar Internațional
FS	Fonduri Structurale
IMM	întreprinderi mici și mijlocii
ISD	investiții străine directe
LLL	educație permanentă (<i>long life learning</i>)
OECD	Organizația Europeană pentru Cooperare și Dezvoltare
PIB	Produsul Intern Brut
PNCDI	Programul Național de CDI
PND	Programul Național de Dezvoltare
PNR	Programul Național de Reforme
PSC	Pactul de Stabilitate și Creștere
SNCDI	Strategia Națională în domeniul CDI 2007-2013
SNE	Strategia Națională de Export
SPI	Strategia de Politică Industrială
S&T	știință și tehnologie
TI	tehnologia informațiilor
TIC	tehnologia informațiilor și comunicațiilor
UE	Uniunea Europeană
UME	Uniunea Monetară și Economică
WEF	Forumul Economic Mondial (World Economic Forum)

INTRODUCERE: AGENDA LISABONA ȘI PROBLEMA COMPETITIVITĂȚII

La sfârșitul anilor '90, Uniunea Europeană (UE) se angaja pe câteva inițiative economice, dintre care două – Pactul de Stabilitate și Creștere (PSC) și Agenda Lisabona (AL) – aveau în vedere problemele pereche ale coordonării politicilor și creșterii economice într-un spațiu economic din ce în ce mai integrat. Deși, conform opiniei academice (de ex. Murray, 2002; Collignon, 2003; Hodson, 2005; Pelkmans, 2006), cele două programe surprind guvernarea economică a UE, nu sunt totuși atât de des întâlnite acele analize care să le includă în același context. Nici acest material nu iese din tipic și discută provocările competitivității pentru România doar față de prevederile AL⁴. Cu toate acestea, scopul acestei secțiuni introductive este să plaseze AL în perspectiva corectă; totodată, se ocupă de motivația care face din aceasta un instrument al susținerii creșterii competitive în cadrul unei uniuni monetare în formare.

La prima vedere, ar părea nepotrivită ideea punerii în discuție a deciziei susținute energic de către Consiliul European din 2000 de la Lisabona – aceea de a transforma Europa într-un model al performanței competitive. Această strategie, numită de atunci "Agenda Lisabona", se referă la un program pe zece ani de reformă economică, care își propunea să conducă la o medie a creșterii economice anuale de 3% și la creerea unui număr de 20 milioane de locuri de muncă până în 2010. La mijlocul perioadei, Consiliul European de la Bruxelles din 2005 a judecat rezultatele drept "mixte" și a decis să revizuiască atât AL, cât și PCS. Evaluările ne-oficiale sunt însă mai drastice: strategia Lisabona poate fi caracterizată prin "lipsă generală de progres" (Hodson, 2005), "eșec" (Pisani-Ferry and Sapir, 2006; Wanlin, 2006b), "rezultat dezamăgitor" (Kok, 2004), și, potrivit lui Wanlin (2006a), unii comentatori vorbesc chiar de un "obiectiv general ridicol de ambițios".

În retrospectivă, ar trebui recunoscut că luciditatea despre performanța economică modestă nu trebuia să lase loc de indulgență. Datele pe care le sumarizează Wanlin (2006a) sunt sugestive: în 2005, nivelul mediu al Produsului Intern Brut (PIB) pe locuitor în EU-15 era cu 27% mai mic decât media SUA, neschimbat prin comparație cu 2000, în timp ce creșterea productivității în EU-15 fusese în medie de 1.4% între 1995 și 2005, față de 2.4% în SUA.

⁴ Aceasta se explică prin faptul că PSG vizează, în principal, respectarea disciplinei fiscale – criteriu prevăzut în Tratatul de la Maastricht pentru cazul statelor participante la zona Euro. Desigur, respectarea acestui criteriu are legătură cu alte politici economice, inclusiv cu politicile de sporire a competitivității.

Ce lecții se desprind, de aici, pentru România, un nou venit în procesul de luare a deciziei în UE, cu propriile probleme competitive îngrijorătoare și, după cât se pare, aflat într-o permanentă căutare de modele economice? Pentru a oferi o bază discuției din secțiunile II și III, care își propun să dea unele răspunsuri la aceste întrebări, această introducere începe cu o scurtă privire asupra circumstanțelor care au dat naștere strategiei Lisabona și se extinde asupra problemelor cel mai des asociate cu aceasta.

Lansarea AL a fost precedată de o constatare supărătoare: declinul poziției competitive a UE față de SUA era o realitate care punea în umbră, de decenii, realizările integrării europene. Bannerman (2002) furnizează o serie de date de o evidență categorică: din 1990 în 2000, UE a înregistrat doar într-un singur an o creștere economică de 3%, în timp ce, prin contrast, SUA a avut doar un singur an în care economia sa a crescut mai puțin de 3%; datele privind PIB pe locuitor așează nivelul UE la mai puțin de două-treimi din cel al SUA, acesta fiind cel mai mare decalaj înregistrat din anii '60 încoace. Frica de pierdere a standardelor de viață, dar și de adâncire a decalajului tehnologic au jucat un rol cheie în conceperea AL. Chiar s-a sugerat (de ex. Bannerman, 2001) că motivele emoționale, precum invidia față de miracolele americane și japoneze, transpusă în *Schadenfreude* la impasul lor, contează fără îndoială mult în semnificația reală a AL. Nivelul de performanță al principalilor competitori, în special SUA și Japonia, oferă astfel o referință pentru nivelul competitivității pe care UE ar trebui să îl atingă dacă urmează să devină economia cea mai competitivă din lume.

Acest sentiment de disconfort întărește involuntar argumentul lui Paul Krugman atunci când descrie competitivitatea ca o "obsesie periculoasă". Unul dintre efectele tangibile ale acestei stări de raționalitate obturată apare în modul în care au ajuns să fie recunoscute domeniile țintă ale AL. Formularea inițială era una a marilor ambiții: strategia stabilește pentru Statele Membre obiectivul de a face din UE "economia, bazată pe cunoaștere, cea mai competitivă și mai dinamică din lume, capabilă de o creștere economică durabilă, cu locuri de muncă mai multe și mai bune și coeziune socială mai mare", până în 2010 (European Council, 2000: para. 5). Au fost astfel definiți patru piloni ai strategiei – "creștere", "inovație", "ocupare" și "coeziune socială", iar dacă transpunem "creștere economică durabilă" într-o dimensiune a "protejării mediului", decizie care a fost de fapt hotărâtă explicit la Consiliul European de la Göteborg din 2001, AL așează UE pe o pistă competitivă cu cinci benzi.

La examinarea AL, la mijlocul perioadei în 2005, accentul s-a mutat se pare către o țintă mult mai restrânsă, redată prin obiectivele strategice ale "creșterii" și "ocupării"; dar obiectivele s-au multiplicat la nivelurile Comunității și cele naționale în, respectiv, zece și trei dimensiuni distincte, considerate a fi critice pentru competitivitate. Caracterul "obsesiv" al

acestei căutări ai determinanților competitivității a dat naștere unei redefiniri continue a ceea ce este "critic" și a condus la interpretări largi a ceea ce înseamnă de fapt AL. Tabelul 1 adună reprezentări ale țințelor AL cuprinse în câteva dintre cele mai importante documente pe acest subiect. Ele, cu siguranță, nu pot fi privite ca tot atâtea perspective asupra AL, dar nici nu se poate spune că formează o viziune programatică unitară.

Tabelul 1: Domeniile țintă ale Agendei Lisabona

Creștere ♦ Inovație ♦ Ocupare ♦ Coeziune socială ♦ Mediu Document: European Council, 2000
Creștere ♦ Ocupare Document: European Council, 2005
Piața unică ♦ Piețe deschise și competitive în cadrul și în afara Europei ♦ Reglementari europene și naționale ♦ Infrastructura europeană ♦ Cercetare și dezvoltare ♦ Inovare și folosirea sustenabilă a resurselor ♦ Bază industrială europeană ♦ Ocupare și sisteme de protecție socială ♦ Adaptabilitatea lucrătorilor și firmelor și flexibilitatea pieței muncii ♦ Capital uman prin educație și calificări mai bune Document: The Community programme
Macroeconomie ♦ Microeconomie ♦ Ocupare Document: National level integrated guidelines
Inovare ♦ Liberalizare ♦ Întreprinderea ♦ Incluziunea socială ♦ Dezvoltare sustenabilă Document: Centre for European Reform (Bannerman 2002)
Societatea cunoașterii ♦ Piața internă ♦ Climatul de afaceri ♦ Piața forței de muncă ♦ Sustenabilitatea mediului Document: Kok Report (Kok, 2004)
Societatea informației ♦ O arie europeană a inovării, cercetării și dezvoltării ♦ Liberalizare ♦ Construirea industriilor de rețea (telecomunicații, utilități și transport) ♦ Servicii financiare eficiente și integrate ♦ Îmbunătățirea mediului întreprinderii ♦ Creșterea incluziunii sociale ♦ Amplificarea dezvoltării sustenabile Document: WEF (2004)
Piața internă pentru servicii ♦ Reducerea barierele administrative ♦ Obiective pentru îmbunătățirea capitalului uman ♦ Țintă de 3% pentru cheltuielile de cercetare și dezvoltare ♦ Țintă de 70% pentru rata de ocupare. Document: Gelauff and Lejour (2006) *

* Opțiunea acestor autori a fost constrânsă de disponibilitatea datelor pentru folosirea lor prin tehnici cantitative în evaluarea impactului AL.

Gama interpretărilor posibile asupra țințelor AL ridică o întrebare legitimă: reprezintă, într-adevăr, AL un îndrumar pentru atingerea unei strategii coerente a competitivității? Cu misiunea de a da un verdict privind procesul în curs, Raportul Kok (Kok, 2004) indică vulnerabilități ale AL atunci când spune că "Lisabona este despre orice și prin urmare despre nimic. Toată lumea este responsabilă și prin urmare nimeni nu este." De la bune intenții, la realizări lamentabile, procesul Lisabona se bazează pe o fundamentare discutabilă și dezamăgește intelectual prin transmiterea unui mesaj al prescripțiilor "o măsură bună pentru toate", aflate în conflict cu asumarea explicită a responsabilității. Paragrafele următoare discută aceste explicații care prefigurează confuziile teoretice și practice drept *slăbiciunile*

structurale ale AL și care par să valideze teama lui Krugman despre o căutare "obsesivă" și, din acest motiv, iluzorie pentru transformarea competitivă a unor economii întregi.

(1) *Strategia Lisabona expune veșnică problemă economică a identificării reformelor structurale "corecte"*.

Administrația UE și-a ales obiectivul de a crea o "economie a cunoașterii" în mijlocul unei euforii la scară mondială privind beneficiile "noii economii", care era la vremea aceea reprezentată de avântul afacerilor de tip *.com*. Tonul s-a temperat de atunci și documente mai recente (de ex. Commission, 2005) subliniază importanța industriilor prelucrătoare tradiționale. Discuții cu oficiali ai Comisiei, așa după cum sunt redate de Pisany-Ferry and Sapir (2006), scot de fapt la iveală faptul că motivațiile teoretice inițiale se bazează mai degrabă pe simțul comun și pe consensul recomandărilor formulate de organizațiile internaționale decât pe un set de priorități stabilit cu anticipație și o metodologie potrivită a tratarea natura complexă a competitivității unei zone economice. Ca o confirmare, Raportul Sapir (Sapir, 2003: p. 86) solicită "o investiție mult mai susținută în dezvoltarea unor metodologii eficiente", pentru a duce la bun sfârșit o strategie încununată de succes. Două implicații devin evidente: una se referă la ambiguitatea analitică asociată cu evaluarea "poveștilor de succes" ale țărilor care demonstrează performanță competitivă; cealaltă rezultă din dificultățile care apar atunci când se pune problema de a realiza o coordonare efectivă a politicilor, necesară pentru a face ca UE să urce pe primul loc în ierarhia competiției internaționale.

Problema analitică ar putea fi evitată, dacă încercarea UE de a se ocupa de slăbiciunile economice structurale ale țărilor membre ar lua în considerare eforturile internaționale paralele. Practica evaluării și coordonării multilaterale poate fi întâlnită, de exemplu, în evaluările FMI asupra Articolului IV al Acordului său cu privire la mersul reformelor structurale ale constituenților; în evaluările OECD cu privire la rezultatele comparațiilor între țări și la estimările, țară cu țară, ale reformelor structurale (de ex. OECD, 2006); dar și la OMC, în Examinările regulate asupra Politicilor Comerciale, care dedică o parte substanțială politicilor economice "structurale" ale membrilor săi.

Dat fiind faptul că țările UE aparțin toate acestor aranjamente instituționale, se poate întreba, în mod rezonabil, dacă AL nu ar trebui privită doar ca o încercare duplicat la ceea ce există deja, respectiv la ceea ce fac organismele menționate. Ceea ce face procesul Lisabona al UE într-adevăr diferit de toate acele evaluări analitice constă în faptul că și propune nu doar să formuleze acel obiectiv ambițios cu privire la competitivitate, ci își asumă în același timp sarcina discutabilă de a indica de asemenea *drumul corect către avansul competitiv*. Dintr-o perspectivă analitică, această strategie eșuează pe motivul că induce, în mod confuz, faptul că

ar exista un determinant critic al competitivității, fie acesta "tehnologia informației", "ocuparea" sau oricare altul. Dacă se urmăresc două evaluări (WIFO, 1999; Murray, 2003) ale poziției competitive ale Suediei și Finlandei, între 1999 și 2003, este deconcertant să se constate că urcușul lor de la coada la vârful ierarhiei competitive ale țărilor UE, într-o perioadă așa de scurtă de timp, este explicat prin simpla respingere a modelului economic "ultra liberal Anglo American", adică tocmai acela al cărui succes se presupune că AL încearcă să-l imite.

În ciuda neînțelegerilor legate de explicarea competitivității, nu trebuie lăsată deoparte pretenția UE de a folosi sinergic eforturile care fac posibil avansul competitiv. O prezentare recentă a AL (Commission, 2006) afirmă că Statele Membre nu pot identifica singure prioritățile reformei structurale și, într-un anumit sens, este corect. După cum se argumentează în mod obișnuit în literatură (de ex. Pisany-Ferry and Sapir, 2006) legitimitatea unei influențe supra-naționale se bazează pe două tipuri de motive cu privire la acceptarea coordonării politicilor naționale. În primul rând, *interdependența* face ca politicile europene și cele naționale să devină complementare, datorită efectelor de antrenare. Unul dintre cele mai citate domenii este "cercetarea și dezvoltarea", ale cărui beneficii sunt amplificate de inițiative comune trans-naționale, iar "mediul", "mișcarea liberă a bunurilor și serviciilor" sau "urmărirea penală" sunt alte exemple tipice. Un al doilea motiv al coordonării constă în *efectul de învățare* de care beneficiază guvernele și societatea civilă ca efect al comparării experienței lor față de a altora. Din acest motiv, transparența și bogăția de informații care sunt în mod just asociate cu inițiativele AL fac un serviciu remarcabil obiectivelor sale.

Într-un sens diferit, argumentul centralizării deciziei la nivelul UE este slăbit de două premise. Prima este că rezultatele analizelor indică soluții divergente în ceea ce privește gradul de adecvare a unor prescripții bune pentru toată lumea. Gradul mare de diversitate între statele membre face ca prioritățile să fie ierarhizate diferit, de exemplu, privind vârsta de pensionare, îmbunătățirea educației sau impozitarea consumului de energie. Experiența OECD (OECD, 2006) în evaluarea reformelor structurale arată că nevoile țărilor variază în modul cel mai semnificativ cu nivelul lor de dezvoltare. Dacă acest raționament este corect, ar fi de exemplu recomandabil de a alege niveluri diferite ale cheltuielilor de cercetare-dezvoltare, astfel încât să fie maximizate capacitatea inovativă și potențialul de creștere *de ansamblu* ale UE.

În al doilea rând, AL nu răspunde unei soluții integrative de a face față nevoilor unei arii monetare abia apărute. Confirmarea directă vine de la tratamentul separat al PSC și AL, care în mod normal ar necesita o coordonare unitară. Când state mari (Franța, Germania) sau

mai mici (Portugalia, Grecia, Irlanda) nu s-au dovedit capabile de a respecta prevederile PSC, revizia din 2005 a pactului a slăbit procedura deficitelor excesive pentru statele membre care și-au reformat sistemele de protecție socială sau au investit în cercetare și dezvoltare, amândouă obiective cheie ale AL. În sens invers, nu este nicio indicație în AL că prescripțiile sale sunt menite de asemenea să ducă la rezolvarea dezechilibrelor predictibile ale unui spațiu cu o integrare din ce în ce mai avansată. De exemplu, prescripțiile privind "Piața Unică" rămân fără efect atât timp cât țările membre se agață de simboluri culturale inutile. Un asemenea caz este cel comentat de Wanlin (2006) și se referă la faptul că firmele americane plătesc în medie 10,000 \$ pentru brevetare, în timp ce un brevet cu acoperire pentru întreaga UE costă de cinci ori mai mult deoarece firmele trebuie să angajeze avocați și traducători pentru a depune solicitări la diferitele oficii naționale de brevetare.

(2) Procesul Lisabona este expus unei complexități cumulative și repartizări ambigue a responsabilității.

După cum se pare, fundamentul analitic al AL se transpune printr-un proces continuu de adăugiri față de ceea ce se consideră a fi un set al factorilor critici pentru avans competitiv și, de aici, face tot mai obscur rolul pe care o țară membră ar trebui să îl joace în acest proces. Aria largă a AL a dus la o creștere rapidă a numărului de priorități ale politicii economice ale UE. După cum observă Deroose, Hodson and Kuhlmann (2005), un set precedent de linii directoare – Broad Economic Policy Guidelines (BEPGs) din 1993 – conținea doar trei linii directoare; în 2003, erau douăzeci și trei linii generale, patru specifice zonei euro și nouăzeci și patru recomandări specifice pe țară pentru perioada 2003-05.

Prin urmare, apărea vizibil faptul că prin complexitatea sa în creștere, AL conduce către o repartizare informă a responsabilității. Problema împărțirii sarcinilor între Comunitate și statele membre în procese de acest tip arată ca un lucru neterminat. Articolul 99 din Tratat (Amsterdam) cheamă Statele Membre să considere politicile lor economice ca o problemă de interes comun și să le coordoneze în cadrul Consiliului, dar cade în sarcina fiecărui stat să implementeze aceste politici. Distincția este consistentă cu Articolul 98 din Tratat, care enunță dezideratul ca politicile economice naționale să contribuie la "îndeplinirea obiectivelor Comunității", iar în același timp recunoaște dreptul statelor membre să administreze aceste politici economice.

La nivel decizional, aceste prevederi juridice au fost transpuse în așa numita "metodă deschisă a coordonării" (*open method of coordination, OMC*) ale cărei elemente centrale sunt schimbul de informații, presiunea colegială și analizele comparative prin producerea "în cea mai publică manieră posibilă" a unui tabel anual ierarhic despre progresul acestora față de

țintele cheie. În consecință, este susținută (e.g. Kok, 2004) o atitudine mai viguroasă pentru a face cunoscută poziția membrilor, în bine și în rău (*naming, shaming and faming*). În contrast cu abordarea obișnuită privind luarea deciziei, Comisia Europeană (CE) nu joacă nici un rol în acest model și se rezumă la conceperea unui număr de "indicatori structurali" care așează în comparație statele membre unele față de altele și față de alte economii importante, în scopul identificării celor mai bune tipare de dezvoltare.

La nivelul elaborării politicii, Consiliul a adoptat, în 2005, *Liniile directoare integrate pentru creștere și ocupare (2005-08)*, prin care invită statele membre să elaboreze Programe Naționale de Reformă (PNR) "pe propria răspundere" și "destinate propriilor nevoi și situații specifice." (European Council, 2005: p. 13) Liniile directoare integrate sunt definite ca "o listă de verificare a angajamentelor naționale și referințelor pentru a evalua progresul pe linii și anii care urmează." (Commission, 2006: p. 9) Ele stabilesc obiective pe care toate statele membre este de așteptat să le îmbrățișeze și care ar trebui să furnizeze o bază pentru evaluarea programelor naționale.

Deocamdată, *liniile directoare* seamănă cu un meniu *à la cart*, care nu cuprinde nicio restricție legată de modul în care țările membre aleg sau resping recomandările după cum se potrivesc cu planurile lor. Într-unul din cazurile sugestive, Parlamentul European a votat de două ori - în 2003 și, din nou, în ianuarie 2006 - împotriva propunerilor Comisiei de a deschide serviciile portuare către o concurență mai mare, după ce au avut loc la Strasbourg proteste violente ale docherilor din toată UE (Wanlin, 2006). În general, se pare că *liniile* au fost în mare parte ignorate de către guverne, atunci când au elaborat PNR. O examinare a acestor documente (Pisany-Ferry and Sapir, 2006) arată că acestea se referă, dacă o fac, doar în mod vag la ele, ceea ce trezește suspiciunea că în unele cazuri PNR reprezintă doar o reambalare a măsurilor deja existente.

Care sunt lecțiile acestui mix de intenții bune și implementare discutabilă? Ce pot însemna toate acestea pentru dezvoltarea competitivă a statelor membre? Fără îndoială că AL trebuie privită ca un fel de reacție, o anume atitudine față de confruntările de natură economică din ce în ce mai agresive în arena internațională. Cu toate acestea, ea nu oferă nicio rețetă pentru atingerea unor stadii mai înalte de competență competitivă care să poată fi folosite în oricare industrie. Este vorba, mai degrabă, de conștientizare. Mesajul său se dovedește în schimb util în a indica două coordonate pentru elaborarea politicilor destinate dezvoltării competitive.

În primul rând, *definește prioritatea și apoi compară rezultatele în cadrul schițat de AL*. Trebuie observat că apelul la AL ar trebui să vină ca o consecință a inițiativelor naționale

și a definirii priorităților și nu invers. Prin chiar natura sa, procesul Lisabona se referă la implicarea UE în domenii de politică care țin în primul rând de responsabilitatea statelor membre. Un exemplu instructiv îl oferă Bannerman (2002). El compară o țintă inițială a AL, prin care se dorea conectarea tuturor școlilor la internet în 2001, cu ținta revăzută, aceea de a avea un computer la fiecare 15 școlari la sfârșitul lui 2003, și comentează: "Chiar dacă toate școlile sunt 'legate', rămâne totuși provocarea de a asigura că fiecare școlar în Europa este învățat să folosească noua tehnologie. Un computer singuratic, care se umple de praf pe biroul dirigintelui, nu ajută cu nimic societatea informațională."

Comparațiile trebuie să vină numai după definirea priorităților și implementarea politicilor, deoarece înțelegerea a ceea ce se întâmplă în cadrul unor spații economice mari precum UE, SUA sau Japonia nu rezultă în primul rând dintr-un mănunchi oarecare de indicatori, ci dintr-o familiaritate cu nevoile competitive ale aceluia mediu. În această privință, neglijarea unui tratament analitic unitar al problemelor competitive și dezechilibrelor economice ale zonei euro necesită o revizuire cât mai rapidă, mai ales datorită faptului că atât SUA, cât și Japonia formează spații economice mai omogene și prezintă, din acest motiv, o relevanță considerabil mai mică în perspectivă comparativă. Natura fragmentată a piețelor UE, fie pentru servicii financiare, proprietate intelectuală, ocupare sau telecomunicații, este simptomatică pentru atenția cerută de evaluarea capabilităților competitive la scară internațională.

În al doilea rând, *defișește justificarea economică pentru reformă și apoi găsește oportunități pentru întreprinderi comune în spațiul integrat*. Guvernele trebuie să fie conștiente că reforma impusă de AL este despre programe și priorități care nu urmează neapărat cursul sugerat de Agendă. Un exemplu, în acest sens, este liberalizarea sectorului energetic. Stimulată sau nu de exemplul american, Comisia se străduiește să crească concurența pe piața de energie cu rezultate ne semnificative până în prezent. În acest timp, un proces efervescent are loc în partea de nord a continentului, unde două societăți naționale, Statnett SF în Norvegia (50%) și Affärsverket Svenska Kraftnät în Suedia (50%), au luat inițiativa de înființare a Nord Pool ASA – Bursa Nordică a Energiei – care, potrivit propriilor surse, este singura bursă multinațională din lume activă în tranzacțiile cu energie electrică.

Dacă o justificare adecvată urmează să fie găsită, țările membre trebuie mai departe să valorifice inițiative similare în cadrul spațiului UE. De exemplu, este straniu de observat cum liberalizarea deplină a serviciilor poștale este privită ca un factor critic pentru procesul competitiv, în timp ce multe bariere sunt încă prezente în calea circulației libere a bunurilor, serviciilor, persoanelor și capitalului.

Materialul care urmează dezvoltă pe larg argumentele teoretice și implicațiile practice pentru evaluarea competitivității în contextul AL. Pe acest fundal, secțiunea a doua trece în revistă estimările privind poziția competitivă a României, mai ales în context european. Secțiunea a treia supune discuției metodologia de analiză a competitivității economiei românești. Într-o prima fază, se face o selecție a temelor legate de competitivitate, teme care influențează obiectivele Agendei Lisabona, împreună cu un set potrivit de indicatori. În a doua etapă, este prezentată o evaluare a decalajelor de competitivitate ale României față de UE. Scopul final al acestui exercițiu este acela de a identifica zonele în care politicile naționale pot acționa pentru reducerea acestor decalaje și de a formula recomandări pentru eventuale ajustări. Secțiunea de concluzii propune o abordare de coordonare a politicilor naționale în domeniul competitivității, pe un posibil model al *Raportului Anual privind Competitivitatea în România*, având ca punct de plecare analiza întreprinsă în acest studiu, dar și sugestiile oferite de experiențele altor membri ai UE.

ANALIZA EVALUARILOR ASUPRA CAPACITĂȚII ECONOMIEI ROMÂNEȘTI DE A FACE FATA COMPETITIEI INTERNAȚIONALE

Evaluările de până acum asupra competitivității economiilor naționale s-au făcut fie într-un cadru larg – acela al evaluărilor asupra unui număr mare de economii⁵ (World Economic Forum - Rapoarte anuale asupra competitivității; IMD World Competitiveness Yearbook), fie în contextul evaluărilor asupra economiilor UE, inclusiv a noilor membri și a țărilor candidate (EU Commission, EU sectoral competitiveness indicators; Lisbon Review; CER, The Lisbon Scorecard I...VI), fie prin evaluări ‘naționale’ directe asupra gradului de îndeplinire a obiectivelor Lisabona, în special în cadrul programelor naționale de reformă întocmite de către toate țările UE, dar și de către viitori membri precum România și Bulgaria (în cazul României, se au în vedere Rapoartele GEA și Programul Național de Reforme - Strategia Lisabona 2006).

Desigur, nu toate aspectele incluse în aceste evaluări sunt deplin comparabile, deoarece nu urmăresc indicatori identici. Astfel, evaluările la nivel global apelează la anumiți indici sintetici de competitivitate⁶, în timp ce evaluările (*Scorecard*) se referă la o scară de

⁵ Numărul economiilor luate în evaluare se ridică, în ultimul raport al WEF, la 172, iar în cazul IMD, World competitiveness Yearbook, la 60 de economii naționale și regiuni.

⁶ Cei doi indici de competitivitate sintetizează contribuția anumitor factori - la nivel macro și micro – la creșterea productivității, considerată sursa prosperității și expresia cea mai bună a competitivității: Growth Competitiveness Index, care include nivelul tehnologic, funcționarea instituțiilor publice,

valori cu privire la anumite aspecte măsurabile în privința progresului reformei în domeniul economic, social și al mediului, utilizând un număr de indicatori structurali, pentru a include țara respectivă într-o anumită categorie, de la E (cel mai slab), până la A (cel mai bun), așa cum s-a procedat, de exemplu, în evaluările GEA⁷, sau pentru a avea un anumit statut – „conducători” (*heros*)’ și „supuși” (*villains*) – în funcție de progresul reformelor în cadrul procesului Lisabona, în cele ale CER⁸. Anumite evaluări asupra progresului măsurilor stabilite se fac anual și de către Comisia UE, în Rapoartele către Consiliu.

Evident, atât în evaluările făcute asupra competitivității în context global, cât și în cele referitoare la Agenda Lisabona sunt incluși factorii de competitivitate, dar dintr-o perspectivă diferită: WEF nu se raportează la un *benchmark*, ci pur și simplu măsoară, conform unei anumite metodologii, contribuția factorilor respectivi și ordonează țările pe baza acelor rezultate, în timp ce în evaluările Lisabona se apreciază ceea ce există în raport cu anumite niveluri ale obiectivelor prestabilite (în domeniul ocupării, al cheltuielilor de cercetare și dezvoltare etc.). Mai mult, indicatorii structurali Lisabona au fost stabiliți în funcție de condițiile existente în cele 15 state UE în anul 2000, în timp ce condițiile din noile state membre și, cu atât mai mult, din cele care urmează să adere pot fi diferite la anumite capitole, ceea ce face evaluarea și comparațiile fie greu de făcut, fie nerelevante. De aceea, evaluările și comparațiile pentru acestea din urmă ar putea deveni mai relevante dacă acestea se fac în trepte: în raport cu grupul căruia acestea îi aparțin prin nivel, în raport cu situația actuală din UE și, doar în final, în raport cu cele stabilite la Lisabona. Urmărirea în timp a evoluției indicatorilor va da și măsura gradului de apropiere de nivelurile obiectivelor stabilite la Lisabona.

Cele menționate arată că, *deși urmăresc același obiectiv, abordările sunt diferite, conținutul indicatorilor de măsurare a competitivității este diferit, iar rezultatele unor asemenea evaluări vor plasa una și aceeași țară pe locuri foarte diferite de la o evaluare la alta*. De ex., Finlanda, se află pe locul 6 în 2005, conform Lisabona, și pe locul 2, conform GCI (Global Competitiveness Index). De asemenea, experiența evaluărilor competitivității a arătat că anumiți indicatori necesită ajustări de natură a exprima mai bine contribuția factorilor actuali de sporire a competitivității.

calitatea mediului macroeconomic; Micro Competitiveness Index (Business Competitiveness Index), care cuprinde strategii ale companiilor și modul lor de operare; calitatea mediului național al afacerilor: World Economic Forum [http:// www.weforum.org](http://www.weforum.org)

⁷ GEA - SOREC (March 2004), ROMANIA – An Assessment of the Lisbon Scorecard,

⁸Vezi, Murray, A. (March 2004), *The Lisbon Scorecard IV, The status of economic reform in the enlarging EU*; Wanlin, A. (March 2006), *The Lisbon Scorecard VI, Will Europe's economy rise again?* CER (Centre for European Reform), www.cer.org.uk

În cele ce urmează, se prezintă metodologiile utilizate în cele mai recente evaluări privind competitivitatea în context global și unele comentarii pe marginea acestora.

Până în anul 2005, competitivitatea țărilor a fost urmărită de către WEF (World Economic Forum) prin doi indici – GCI (Growth Competitiveness Index) și M/BCI (Micro/Business Competitiveness Index). Deși continuă să urmărească cei doi indici ai competitivității, Raportul 2006/2007 al WEF prezintă rezultate ale evaluărilor asupra competitivității apelând la o nouă metodologie⁹, care cuprinde complexitatea factorilor de care depinde competitivitatea în condițiile actuale, respectiv productivitatea prin care aceasta se exprimă. Este luat în considerare, în plus față de evaluările anterioare, factorul eficiența muncii, flexibilitatea pieței muncii, considerat, de altminteri, deosebit de important și în Strategia Lisabona. Factorii competitivității globale sunt cuprinși în 9 grupe¹⁰. Deși acești factori de competitivitate sunt comuni, se pornește de la ideea că importanța lor nu este identică în toate țările, într-o anumită perioadă, ca urmare a nivelului diferit de dezvoltare. Ca urmare, ponderea factorilor în rezultatul final, într-un anumit moment, este diferită de la o țară la alta, de la un grup de țări la altul. În funcție de contribuția factorilor la productivitate, în Raportul WEF au fost identificate 3 stadii¹¹ în care se află țările, și anume:

Stadiul I: Competitivitatea determinată de factori de producție – *factor-driven* (forță de muncă necalificată sau slab calificată; resurse naturale). Economia este competitivă în special datorită prețurilor mai mici, dar produsele sunt mai puțin complexe. Totodată, se presupune prezența unor condiții de bază, esențiale (instituții, infrastructură, macroeconomie, sănătate și educație primară).

Stadiul II: Competitivitatea determinată de factori de eficiență - *efficiency-driven* (producție mai eficientă, produse de calitate mai bună). Condițiile competitivității țin de educație superioară și pregătire continuă, precum și de capacitatea de a obține beneficii din tehnologiile existente.

⁹ Detalii asupra metodologiei se găsesc în Lopez-Carlos, Augusto și alții, în The World Economic Forum, Cpt. 1.1. The Global Competitiveness Index: Identifying the Key Elements of Sustainable Growth, în WEF, Global Competitiveness Report 2006/2007

¹⁰ Cei 9 piloni ai competitivității: 1. Instituții; 2. Infrastructura; 3. Macroeconomia; 4. Sănătatea și educația primară; 5. Educația superioară și calificările; 6. Eficiența pieței; 7. Gradul de pregătire tehnologică; 8. Nivelul de complexitate al afacerilor; 9. Inovația, în Lopez-Carlos, Augusto și alții (2006), WEF, *Global Competitiveness Index*, Part.1, The Competitiveness Indexes, Chapter 1.1. “The Global Competitiveness Index: Identifying the Key Elements of Sustainable Growth”, accesat 8/8/2006

¹¹ Evidențierea unor stadii de evoluție a dezvoltării în funcție de factorii de competitivitate se găsește la Porter (1990).

Stadiul III: Competitivitatea bazată pe inovare – *innovation-driven* (produse noi, obținute din inovare, procese de producție complexe)

Importanța fiecăruia dintre acești factori, exprimată prin ponderea în totalul contribuției celor trei ‘piloni’ ai competitivității, depinde de stadiul în care se află țara respectivă. Altfel spus, pentru a-și spori competitivitatea, *fiecare țară își va stabili prioritățile în funcție de ceea ce poate cel mai mult contribui la sporirea competitivității / a productivității în stadiul în care se află.* A pune pe primul plan priorități neconforme cu condițiile economice ale țării poate însemna o risipă de resurse. Există, evident, o logică a succesiunii acestor stadii, precum și o logică a legăturilor dintre condițiile competitivității. Astfel, macrostabilitatea este o precondiție a creșterii și ea trebuie să fie prezentă în toate cazurile și în toate stadiile. Infrastructura nu poate lipsi, fiindcă face parte din activitatea economică, așa precum un nivel primar al educației și o stare bună de sănătate trebuie soluționate înainte de a merge spre condiții mai sofisticate. În sfârșit, deși se avansează permanent ideea priorității care trebuie acordate inovării, numai țările aflate în stadiul III pot conta în mod esențial pe inovare și pe sofisticare a modului în care se organizează afacerile ca factori principali de competitivitate, deoarece au epuizat deja beneficiul celorlalți factori.¹² O asemenea abordare nu se interpretează în sensul că sporirea competitivității depinde de un singur factor sau că un anumit factor este prezent doar într-un anumit stadiu, ci în sensul modificării ponderii contribuției factorilor în fiecare din cele trei stadii. Delimitarea stadiilor nu se face rigid, existând și țări aflate "în tranziție" între stadii, perioadă în care acțiunea unor noi factori începe pe suportul contribuției celor esențiali pentru stadiul din care tocmai sunt pe cale să iasă și pe sporirea contribuției celor esențiali pentru stadiul următor. Aceasta înseamnă că, și în țările mai puțin dezvoltate, activitatea de inovare nu trebuie să lipsească, dar nu aceasta poate avea cea mai importantă contribuție la sporul de productivitate. În același context, țările dezvoltate, aflate în stadiul III, dacă înregistrează anumite disfuncționalități (deficite bugetare, rigidități ale pieței muncii) suferă o influență negativă asupra creșterii competitivității/productivității (ex. Rigiditățile actuale ale pieței muncii în UE, deficite bugetare datorate nereformării la timp și în măsură suficientă a modelului social, a sistemului de pensii etc.).

Evaluări asupra competitivității găsim și în *World Competitiveness Yearbook*¹³, dar apelând la o altă grupare a factorilor de competitivitate.

¹² Vezi, Lopez-Carlos, p. 11

¹³ Vezi, IMD (International Institute for Management Development) care publică, începând cu anul 1989, *World Competitiveness Yearbook*, cu evaluarea factorilor de competitivitate pentru un număr de

Cu alte cuvinte, competitivitatea este prin excelență o componentă complexă și dinamică.

Locul actual al României în funcție de Indicele Competitivității Globale și factorii de interes pentru sporirea competitivității

Evaluările WEF din raportul 2005/2006¹⁴ plasează România pe locul 68 din 125 de țări în anul 2006, cu pierderea unui loc față de anul 2005, deși valoarea indicelui s-a îmbunătățit (de la 3,67, în 2005, la 4,02, în 2006). Aceasta ne spune că *nu în termeni absoluți s-a produs o înrăutățire a competitivității, ci în mod relativ, în comparație cu celelalte țări*; constatarea arată clar sensul evaluărilor privind evoluția competitivității – acela al locului pe care se plasează o țară *în raport cu celelalte*. Ori, din acest punct de vedere, îmbunătățirea mai mare a competitivității celorlalți a dus la pierderea, pentru România, a încă unui loc în ierarhie.

În ceea ce privește stadiile evoluției contribuției factorilor de competitivitate, evaluarea făcută de WEF utilizând indicele competitivității globale arată, pentru prima dată, că România *a ieșit din primul stadiu* – acela al competitivității bazate pe factori de producție (forță de muncă ieftină, resurse naturale), stadiu în care au fost create condițiile de bază pentru productivitate: instituții (cadrul juridic), infrastructura, stabilitatea macroeconomică, nivel de bază al educației și al stării de sănătate – și *se află în stadiul al doilea*, în care orientarea principală este de întărire a eficienței. Factorii importanți în acest stadiu sunt *Nivel înalt de educație* (RO: poziția 50, cu un scor de 4,34 față de max. de 5,66 –SUA); *Eficiența piețelor* – RO locul 76, cu un scor de 4,03 din max. de 5,69 –Hong-Kong; *Pregătirea tehnologică* – RO poziția 49, cu un scor de 3,59, față de max. 6,01 – Suedia).

Conform acestor evaluări, pentru sporirea competitivității, prioritatea pentru România o reprezintă *dotarea tehnologică și folosirea tehnologiilor existente* (dezvoltarea tehnologiilor proprii, dar și transferuri tehnologice, prin modalitățile cunoscute – ISD, importuri tehnologice) și extinderea cuprinderii *educației forței de muncă* la nivelul de educație universitară, pentru a pregăti terenul necesar inovării.

România trebuie să se concentreze și pe *buna funcționare a piețelor* – piața muncii, piața de capital, să creeze condiții pentru concurență, pentru a rezulta o bună alocare a resurselor, o folosire judicioasă a banilor publici.

61 economii naționale și regiuni, apelând la 312 criterii diferite, grupate în 4 grupe de factori de competitivitate: Performanța economică; Eficiența guvernării; Eficiența businessului; Infrastructura

¹⁴ World Economic Forum, *Global Competitiveness Report 2005-2006*

Evaluările referitoare la sub-indicii de competitivitate utilizați, situația în 2005 se prezintă după cum urmează:

Tabelul 2: Indicatori ai stadiului de dezvoltare competitivă

Sub-indici	România		Primul loc	
	Valoarea indicelui	Locul	Valoarea indicelui	Țara
I. Cerințe de bază	4,19	83	6,05	Danemarca
1.1. Instituții	3,40	87	6,05	Finlanda
1.2. Infrastructura	3,05	77	6,51	Germania
1.3. Macroeconomie	3,94	97	6,19	Algeria
1.4. Sănătatea și educația primară	6,38	69	6,98	Japonia
II. Factori de întărire a eficienței	3,99	55	5,66	SUA
2.1. Educația universitară	4,34	50	6,23	Finlanda
2.2. Eficiența pieței	4,03	76	5,69	Hong-Kong
2.3. Pregătirea tehnologică	3,59	49	6,01	Suedia
III. Inovarea	3,52	73	6,02	Japonia
3.1. Gradul de sofisticare a afacerilor	3,89	73	6,26	Germania
3.2. Inovații	3,14	68	5,90	Japonia

Sursa: prelucrat după datele publicate de WEF, Annual Report 2006

Sub-indicii competitivității confirmă stadiul în care se află România în privința factorilor de care depinde competitivitatea. Astfel, cerințele de bază sunt îndeplinite dar, în cadrul acestora, *infrastructura* are cea mai mică valoare a indicelui - deși nu ocupă ultimul loc în ierarhia mondială- ceea ce spune că acest domeniu are încă mult de avansat pentru a contribui la sporirea competitivității. În ceea ce privește sub-indicii de competitivitate ai factorilor de eficiență, *pregătirea tehnologică* apare cu cel mai scăzut nivel, urmată de *eficiența pieței*. Așa cum era de așteptat, în grupa a treia de factori, *inovarea* are indicii de competitivitate mai scăzut.

Sporirea competitivității depinde în mod esențial de activitatea firmelor, de deciziile acestora de a investi, iar aceasta este condiționată de mediul de afaceri. Elemente care aparțin mediului de afaceri sunt prezente în mulți dintre ‘pilonii’ pe care se sprijină competitivitatea, dar în mod deosebit îi regăsim în pilonul I, care se referă la instituții (dreptul de proprietate, barierele ce țin de reglementări, costurile actelor de terorism și violență asupra businessului) și în pilonul VI, care se referă la eficiența pieței (eficiența cadrului juridic, impactul fiscalității, numărul de proceduri necesare pentru a începe o afacere, concurența, barierele

comerciale, piața muncii și piața financiară). De aceea, apar ca deosebit de utile, în analizele privind competitivitatea, evaluările comparative asupra mediului de afaceri.

În acest context, evaluările recente ale grupului Băncii Mondiale¹⁵, care se referă la un număr de 10 indicatori¹⁶ ai mediului de afaceri – cei care influențează cel mai mult decizia de a investi – constată îmbunătățiri importante ale mediului de afaceri în România, ceea ce o plasează, conform acestor evaluări, printre primele 10 țări cele mai reformatoare și-i atribuie locul 46, în 2006, față de 72 în 2005, dintr-un total de 170 de țări.

Un rezultat asemănător apare în evaluările făcute de către IMD în legătură cu cât este de ușor să faci o afacere, în care România apare pe locul 44 din 61 de țări, dar mult înaintea unor țări dintre noii intrați Slovenia și Polonia).¹⁷ Noua poziție a României a reprezentat un salt important dacă avem în vedere și faptul ca doar în urmă cu 2-3 ani România apare în evaluările CER, alături de Bulgaria, ca rămasă în urmă la unul dintre aspectele importante ale mediului de afaceri, relevat de indicatorul „demararea unei afaceri”.¹⁸

Aceste evaluări par să spună că, în sfârșit, există șanse ca măsurile de stabilitate macroeconomică să se reflecte și într-o reacție pozitivă a mediului de afaceri, iar evoluțiile pozitive ale mediului de afaceri să ducă la un plus de competitivitate. Totodată, evoluțiile pozitive ale mediului de afaceri pot explica într-o anumită măsură trecerea din stadiul I în stadiul II al factorilor de susținere a competitivității.

Contextul Lisabona: Coordonatele principale ale Agendei Lisabona și implementarea politicii în domeniul competitivității

Referirile la Agenda Lisabona au dobândit, în ultimii ani, o notă de scepticism, ca urmare a neatingerii obiectivelor stabilite la Consiliul European din Martie 2000¹⁹, dar și ca urmare a neaplicării sau aplicării limitate a programelor și măsurilor pentru atingerea celor stabilite, precum și a perioadei considerată prea scurtă pentru un obiectiv atât de ambițios.

¹⁵ World Bank Group, Doing Business, 2006, Explore Economies, <http://www.doingbusiness.org/ExploreEconomies/?economyied=158>, accesat la 12/09/2006

¹⁶ Cei 10 indicatori sunt: 1. începerea unei afaceri; 2. obținerea autorizațiilor; 3. angajarea/concedierea; 4. înregistrarea proprietății; 5. dobândirea credibilității; 6. protecția investitorilor; 7. fiscalitatea; 8. comercializarea externă; 9. Forța contractuală; 10. Lichidarea afacerilor

¹⁷ IMD, World Competitiveness Factors (2006), în <http://www01.imd.ch/wcc/factors>, accesat august 2006

¹⁸ Murray, 2004, The Lisbon Scorecard IV, p. 74

¹⁹ Vezi, Presidency Conclusions, Lisbon European Council, 23 and 24 March 2000,

[Http://www.europe.eu.int/comm/off/index/_en.htm](http://www.europe.eu.int/comm/off/index/_en.htm)

http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00100-r1.en0.htm

Studierea și compararea evaluărilor asupra rezultatelor Agendei Lisabona permite următoarele constatări:

- Agenda ‘Lisabona’ are un *obiectiv* (chiar dacă termenul stabilit este discutabil)– acela de a transforma “economia UE în cea mai competitivă economie bazată pe cunoaștere din lume”, dar este, în același timp, un *proces* de orientare a dezvoltării economiei europene cu ajutorul unor factori care se află astăzi și în viitor la baza dezvoltării economice (cunoaștere, durabilitate). Aceasta înseamnă și că procesul va continua chiar și după ce respectivul obiectiv va fi fost atins, deoarece evoluția condițiilor în care are loc dezvoltarea economică nu se oprește.

- Se poate spune că este și *o filosofie* asupra modelului european al economiei, care privește dezvoltarea economică drept suport al prosperității pentru cetățenii UE, suport al coeziunii și justiției sociale.

Prin ce anume se justifică obiectivul privind sporirea competitivității, așa cum a fost acesta stabilit prin Agenda Lisabona?

- Constatarea existenței unui decalaj între economia UE și economia SUA în ceea ce privește productivitatea, exprimată prin rata de creștere a PIB/locuitor sau prin output/lucrător sau output/ora de lucru. La aceasta, se adaugă avansul deosebit de rapid al Asiei (China, India), care amenință poziția Europei în economia globală. Cauzele care pot explica acest decalaj, respectiv declin relativ, sunt:

- Investiții insuficiente în tehnologie înaltă, în educație, în C&D și, mai ales, în produse noi, cu valoare adăugată mai mare, în locuri de muncă noi, ‘mai bune’, care cer o calificare superioară și sunt mai bine plătite;

- Datele arată o utilizare comparativ mai slabă a forței de muncă: rata mai mică a ocupării populației în total populație în vârstă de muncă; rată mai scăzută a ocupării populației vârstnice; o durată mai scurtă a timpului de lucru; slabă flexibilitate pe piața muncii (adaptabilitate redusă, insuficientă preocupare pentru dobândirea de noi competențe, slabă mobilitate ocupațională și geografică); crearea de noi locuri de muncă în UE s-a făcut în condiții de creștere mai slabă a productivității.

- Modelul social european are nevoie de adaptabilitate la condițiile demografice noi, care înseamnă declinul ratei de creștere a populației, creșterea speranței de viață, îmbătrânirea demografică, de unde – grave amenințări asupra sistemului de pensii, a sistemului de sănătate; adaptabilitate la condițiile noi aduse de mobilitatea populației, dar și de societatea

informațională. Toate aceste aspecte, care influențează modelul social actual, presupun ca economia să devină mai performantă pentru a susține acest model.

- Extinderea este noul context în care UE și-a propus nu doar să anuleze decalajul față de SUA, ci și să preia *leadershipul*. Sarcina pare să fie îngreunată de faptul că noile țări membre prezintă și mai mari rămăneri în urmă la anumiți indicatori (PIB/loc; disparități regionale, care necesită finanțare din fondurile de coeziune; rată mai scăzută de ocupare, rată ridicată a șomajului, în special a celui de lungă durată; probleme grave de mediu), ceea ce influențează negativ media UE.

În legătură cu cele de mai sus trebuie să menționăm următoarele:

- Schimbările cerute de AL sunt necesare chiar și dacă s-ar renunța la modelul social European²⁰, deoarece de modernizare ține șansa de prosperitate a Europei;
- Contextul global în care evoluează economia UE obligă la a ține seama de direcțiile în care evoluează competitorii – nu doar SUA, cum s-ar crede, ci și noii competitori din Asia (India și China), care aduc condiții de concurență deosebite față de cele în raport cu SUA (forța de muncă ieftină, dar calificată și înalt calificată; investiții substanțiale în domenii importante ale cercetării etc.);
- Extinderea aduce nu doar ‘rămăneri în urmă’, ci și un nou dinamism, cu ritmuri de creștere economică mult peste cele ale ‘*the old Europe*’, cu atractivitate pentru re-localizări ale anumitor activități și cu forță de muncă educată și comparativ mai ieftină, cu mari rezerve pentru sporirea productivității, în special prin modificări structurale, ceea ce poate influența pozitiv șansele de competitivitate ale UE în context global;
- Coeziunea socială și dezvoltarea durabilă trebuie să devină avantaje competitive ale Europei, dacă avem în vedere că, în fapt, coeziunea socială este menită să contribuie la creșterea economică prin sporirea contribuției potențialului regiunilor, încă rămase în urmă, și sporirea contribuției resursei umane la creșterea economică, în timp ce orientarea spre dezvoltarea durabilă răspunde cerințelor prezente și viitoare de mai bună folosire a resurselor;
- AL nu se poate realiza doar prin stabilirea unor orientări generale pentru economia UE, de la nivelul UE, și nici doar prin programe de măsuri la nivelul statelor, ci presupune²¹ o participare activă a tuturor nivelurilor societății: de la cetățeni și sector privat, de la societatea civilă, patroni și angajați, mediul academic și

²⁰ Rasmussen (2005), p.60

²¹ Ibidem

studenti, precum și vânzatori și consumatori." Cu alte cuvinte, trebuie să devină un proces 'de jos, în sus'. Măsurile trebuie aplicate în toate domeniile și cu implicarea tuturor: UE și state membre, parteneri sociali.

Principalele evaluări asupra realizărilor celor stabilite la Lisabona, la care se face, în general, referire sunt:

- Raportul Kok, care a servit formulării strategiei Lisabona II;
- WEF, The Lisbon Review 2003 și 2004
- Center for Economic Reform, Lisbon scorecard, V and VI
- Evaluări în cadrul Programelor Naționale de reformă ale țărilor membre UE (15/25)

Domeniile politicilor în care se plasează măsurile de reformă pentru atingerea obiectivului Lisabona sunt, conform Raportului Kok, următoarele²²:

1. Societatea bazată pe cunoaștere (cercetători, C&D – precondiții ale creșterii productivității și inovării, difuzarea efectului inovării (*spill-over effect*); finanțarea universităților, stimulente fiscale pentru IMM care investesc în cercetare; parteneriatul; public-privat; protecția dreptului de proprietate intelectuală; accesul la Internet și societate informatizată; *e-government*; *e-business*);
2. Piața internă (desăvârșirea libertății de mișcare, inclusiv pentru servicii; transpunerea directivelor în legislația națională a statelor; piața internă să devină mai atrăgătoare pentru investitori);
3. Mediul de afaceri (reducerea barierelor administrative, îmbunătățirea calității legislației, facilitarea înființării rapide a firmelor și crearea mediului necesar sprijinirii afacerilor, disponibilități de finanțare – capital de risc; încurajarea spiritului și activității antreprenoriale, a preluării riscului de faliment), liberalizarea completă a pieței pentru electricitate și gaz în 2007;
4. Piața muncii (strategii pentru educația permanentă (*long life learning-LLL*), îmbătrânire activă, parteneriat pentru creștere economică și ocuparea forței de muncă);
5. Dezvoltare durabilă din punct de vedere al mediului (eco-inovații; oportunități *win-win*; eco-industrii; eco-eficiență), care este o parte a dimensiunii strategiei de sporire a competitivității, trebuie transformată într-un avantaj competitiv al UE.²³

Cele cinci domenii prioritare, așa cum au fost conturate prin Raportul Kok, sunt comune dar *felul în care acestea se prezintă poate fi diferit de la o țară la alta, datorită*

²² European Communities (2004), Kok Report, p. 6, CE-[Kok_report_en.pdf]

²³ Ibidem, p.35

caracterul neomogen al economiei UE²⁴. Există un anumit decalaj de nivel și unul structural chiar în interiorul vechii UE și, cu atât mai mult, a noii UE. Performanțele, dar și problemele de rezolvat sunt diferite în țările mari din UE (Franța, Germania), față de țările mici (Finlanda, Danemarca). Mai mult, referirile la zona euro nu vizează, cel puțin deocamdată, toate țările UE. De aici, nevoia strategiilor/programelor naționale, care să stabilească prioritățile și condițiile naționale ce pot contribui la atingerea obiectivelor Lisabona. În vederea elaborării programelor naționale de reformă, a fost întocmit un ghid de politici pe trei niveluri: macroeconomie, microeconomie și ocuparea forței de muncă²⁵.

Noua Agendă Lisabona, orientând strategia spre creștere economică și locuri de muncă - *Growth and Jobs* - atrage implicit atenția asupra a două aspecte esențiale, valabile pentru întreaga economie a UE:

- sporirea competitivității nu se poate realiza decât în condiții de creștere economică, respectiv de creștere economică durabilă; dificultatea constă tocmai în atingerea simultană a acestor obiective: creșterea productivității paralel cu mărirea numărului locurilor de muncă;
- atingerea obiectivului coeziunii sociale nu se poate realiza continuând a apela preponderent la redistribuire, deoarece condițiile în care se dezvoltă politica actuală de coeziune sunt mult schimbate față de cele existente în momentul în care coeziunea a devenit o politică a Comunității Europene. Totuși, dacă redistribuirea se face (cazul politicilor regionale), ea trebuie să se constituie în sprijin pentru dezvoltare economică, respectiv pentru crearea de locuri de muncă – calea cea mai bună și sigură de susținere a coeziunii sociale.

În privința modalităților prin care acest dublu obiectiv poate fi atins, răspunsul în strategia Lisabona este dat în termenii unor condiții generale ce favorizează astăzi creșterea economică și competitivitatea în cazul țărilor dezvoltate, cu economii consolidate. De aceea, noii și viitorii membri trebuie să caute soluții adecvate problemelor specifice propriilor economii, ținându-se seama de orientările generale comune. Ca urmare, abordarea AL se face într-un anumit context, care ține seama de situația țării, de nivelul economic al acesteia, de reformele pe care le are de parcurs, având în vedere că realizările economice ale unei țări nu

²⁴ Vezi adresele de acces la programele naționale de reformă: Lisbon National Reform Programmes for Growth and Jobs 2005-08, nrp_2005_en.pdf, accesat august 2006

²⁵ European Commission, 2005, Integrated Guidelines for Growth and Jobs, <http://europa.eu.int/growthandjobs/>

pot fi la același nivel și că fiecare țară are anumite priorități în raport cu obiectivele și cerințele AL²⁶.

De menționat că reformarea economiilor este un proces permanent și nu vizează doar economiile în tranziție. Așa se explică, după s-a mai sus, faptul că toate țările UE, indiferent de nivelul lor, de vechimea lor în UE, au întocmit programe naționale de sporire a competitivității, punând accent pe aspectele specifice, pentru a contribui la atingerea obiectivelor Lisabona²⁷.

Evaluările cu privire la plasarea României în raport cu obiectivele Lisabona au apelat la metoda *scorecard* prin care o anumită țară se plasează într-o categorie calitativă de rezultate. Rezultatele pentru România apar astfel²⁸:

Tabelul 3: O sinteză a evaluărilor României în raport cu Agenda Lisabona

Evaluări ²⁹	Scor
1. Raport I GEA martie 2004	
Inovație și cercetare	D
Liberalizarea	D+
Întreprinderea-mediul de afaceri	D
Ocuparea și politica de coeziune socială	C-
Dezvoltarea durabilă	C-
2. Raport II GEA noiembrie 2004: evaluează progresele în privința indicatorilor structurali, fără a acorda un anumit scor, punând în evidență prioritățile pentru România (dezvoltarea tehnologică prin transfer de tehnologie, îmbunătățirea mediului de afaceri, reducerea inflației, stoparea distrugerii de locuri de muncă) face mai multe recomandări de politici.	
3. Raport III GEA, Octombrie 2005: evaluează situația indicatorilor structurali conform Noii agende Lisabona și propune măsuri prioritare în respectivele domenii	
4. Alte evaluări pe bază de scorecard: Una dintre evaluările cele mai recente pe bază de <i>scorecard</i> ³⁰ plasează România pe locul 25 din cele 27 țări membre și viitoare membre UE, după indicatorii structurali de evaluare AL.	

²⁶ Cele ce urmează se bazează pe unele rezultate ale evaluărilor Comisiei privind conținutul programelor naționale de reformă ale tuturor țărilor UE (vezi, Commission of the European Communities, Annex to the Communication from the Commission to the spring European Council *Time to move up a gear*, Annex to COM (2006)yyy final), dar și pe propriile observații rezultate din examinarea, prin comparație, a programelor naționale de reformă ale Franței, Marii Britanii, Italiei și Portugaliei, de unde au apărut foarte clar atât priorități comune, cât și multe priorități diferite; de asemenea, am comparat conținutul programelor naționale ale câtorva din noii membri ai UE: Polonia, Ungaria, Slovacia, Estonia, Lituania

²⁷ Detalii, în programele naționale

²⁸ Cele trei rapoarte GEA

²⁹ Cele trei rapoarte GEA

³⁰ Vezi, The Lisbon Scorecard VI, p.9

Notă: Raportul I GEA apelează la o scară de la A (cel mai bun), la E (cel mai slab), folosind indicatorii structurali.

Examinând și alte evaluări asupra domeniilor pe care le urmăresc analizele pe bază de *scorecard*, se observă că toate converg spre aceleași constatări referitoare la capitolele deficitare din perspectiva generală a AL. Una dintre evaluările cele mai recente pe bază de *scorecard*³¹ plasează România pe locul 25 din cele 27 țări membre și viitoare membre UE, după indicatorii structurali de evaluare AL. Se poate, însă, afirma că acestea nu sunt în dezacord cu stadiul în care se află România (stadiul II, conform WEF/2006).

Experiențe naționale privind programele de atingere a obiectivelor Lisabona

Așa cum rezultă din programele naționale de reformă, nici una dintre țările membre nu se află la nivelul stabilit pentru indicatorii măsurabili cantitativ, dar fiecare a evidențiat felul în care, în funcție de situația sa, va aplica anumite măsuri în domeniile pe care AL le consideră esențiale pentru sporirea competitivității. Măsurile au fost stabilite pe cele trei niveluri: macroeconomie, microeconomie și ocuparea forței de muncă.

Principalele constatări sunt următoarele:

A. La nivel macroeconomic

Mai multe țări UE, în special cele mari, se confruntă cu deficite bugetare (Germania, Franța, Italia) și cu datorii publice peste nivelurile stabilite prin criteriile de convergență în cadrul UME. Ca urmare a procesului de îmbătrânire demografică, perspectivele apar și mai nefavorabile. Deficite există și în unele țări care aspiră la intrare în Uniunea Monetară (Ungaria, Polonia și Cehia). De aceea, principala măsură pe care o au în vedere se referă la promovarea unor politici macroeconomice sănătoase, în sensul celor cuprinse și în Pactul de Stabilitate și Creștere, în special a celor ce vizează consolidarea bugetară pe termen lung: disciplina bugetară - reducerea deficitului bugetar prin reducerea cheltuielilor administrative, mai buna orientare a cheltuielilor (îmbunătățirea infrastructurii, investiții în capitalul uman și C&D) - care să ducă la durabilitate fiscală.

Este de menționat că unele din noile state prevăd reduceri ale nivelului impozitării, deși înregistrează deficite bugetare, de ex. Ungaria. În același sens, importante apar estimarea bugetelor pe termen mediu și lung, reforma sistemului de pensii, alte măsuri de reșezare a sistemului de protecție socială. De menționat că unele țări care au mari probleme bugetare sunt și participante la UME, ceea ce pune problema unei mai bune armonizări între politica

³¹ Vezi, The Lisbon Scorecard VI, p.9

monetară comună și politicile fiscale rămase la nivel național. De aceea, stabilirea unor reguli privind cheltuielile bugetare a apărut ca foarte necesară.

Sustenabilitatea sistemului de pensii prin mărirea duratei vieții active (mărirea vârstei de pensionare și descurajarea pensionărilor anticipate) – se va lovi în perspectivă de limite ale acestor reforme, ca urmare a îngustării segmentului populației în vârstă de muncă, singură posibilitate de creștere economică rămânând, conform estimărilor comisiei³², creșterea productivității. Este planificată și corelarea mai bună a nivelului pensiilor cu contribuțiile la finanțarea acestora, de exemplu Sistemul celor 3 piloni: PAYG (mandatory pensions) obligatoriu (pilonul I); (mandatory funded pensions) pensii finanțate obligatoriu (pilonul II); (supplementary pensions) pensii suplimentare (pilonul III).

Deși unele dintre noile state membre au înregistrat deficite în balanța conturilor curente (ex. Estonia³³), totuși nu se prevăd măsuri speciale pentru reducerea acestora, deoarece deficitul se datorează unor importuri tehnologice și intrării de ISD, deci se consideră că sunt fluxuri care contribuie la procesul de *catching-up*.

B. La nivel microeconomic

a). *Sprejinierea cercetării și inovării*: investiții mai mari în cercetare, dar și investiții mai bune atât ca structură a finanțării, cât și ca modalitate de transfer-transformare în inovații și în sursă de dezvoltare. În privința surselor de finanțare, nu doar bugetul național este cel care poate oferi asemenea surse, ci și finanțările oferite de UE³⁴.

Deosebit de important se consideră a fi parteneriatul public-privat, atragerea firmelor la finanțarea cercetării. Reglementările în domeniul ajutoarelor de stat nu interzic sprejinierea firmelor în dezvoltarea cercetării, multe dintre țările UE aplicând măsuri de stimulare fiscală, de ex. reducerea impozitelor firmelor care investesc în Cercetare & Dezvoltare (Olanda, Spania, Franța). Alte țări au întocmit programe concrete de mărire a numărului cercetătorilor în firme (Spania, Danemarca, Estonia) sau de înființare a unor centre de excelență pentru educație și cercetare (Italia).

Dezvoltarea unor '*poli de competitivitate*' prin parteneriat public-privat (Franța) își propune să implice mai mult lumea afacerilor în finanțarea cercetării; o mai bună supraveghere a investițiilor în domeniu, prin sisteme de monitorizare a cheltuirii banilor

³² Commission of the European Communities, Annex to the Communication from the Commission to the spring European Council *Time to move up a gear*

³³ Republic of Estonia, Action Plan for Growth and Jobs 2005-2007, For implementation of the Lisbon Strategy, Tallin 2005, pdf, p. 7

³⁴ Vezi, Seventh Framework Programme for Research, Technological Development and Demonstration activities, COM (2005) 119 of 6.4.2005; Competitiveness and Innovation Framework Programme, COM (2005)121 of 6.4.2005

publici pentru cercetare, pentru a mări eficiența acestor investiții (Slovacia, Spania, Franța); alte țări au recurs la măsuri de promovare a rezultatelor cercetării, de aducere a acestora spre piață (Irlanda) sau la reducerea costurilor de patentare.

b). *Europa să devină un loc mai atrăgător pentru a investi și munci.* Mediul de afaceri și funcționarea piețelor sunt componente de care depinde sporirea competitivității.

Dacă la nivelul UE, măsurile se referă la completarea Pieței Interne (serviciile), la continuarea liberalizărilor în domeniul energiei, al transportului feroviar, la pregătiri pentru reformă în sectorul poștal și la îmbunătățirea cadrului legislativ, în special prin simplificarea acestuia, dar și *înființarea unui organism de evaluare a impactului, de analiză și evaluare a costurilor administrative (12 țări)* și luarea în considerare a nevoilor IMM-urilor, țările UE au cuprins în programele lor măsuri de tipul ‘transpunerea corectă și rapidă a directivelor pieței interne’ (Letonia, Irlanda, Estonia), ‘introducerea unor proceduri de monitorizare a implementării directivelor, (Irlanda), ‘proceduri rapide de implementare a directivelor’ (Italia, Franța); procedură simplificată de începere a unei afaceri (*one-stop shops for business enquiries* - Belgia, Estonia, Finlanda, Franța, Irlanda, Italia, Polonia, Portugalia); proceduri simple de angajare și concediere; analize ale costurilor administrative pentru firme (*standard cost model*-inițiat de Olanda); înlăturarea unor restricții de acces pe piață a unor profesii liberale, a serviciilor financiare (Irlanda, Olanda); programe de sprijinire a internaționalizării afacerilor (Portugalia); accesul la capital al firmelor (Cehia); Fonduri pentru Sprijinirea Întreprinderilor inovative (Cehia, Olanda, Slovenia), măsuri fiscale de sprijinire a micilor întreprinzători dinamici (Danemarca), servicii de sprijinire a întreprinzătorilor (ex. manuale și ghiduri pentru e-Government și servicii on-line). Succesiunea măsurilor depinde de stadiul în care se află fiecare țară în procesul de introducere a legislației și a bunelor practici.

Dezvoltarea economică este condiționată de existența infrastructurii. Circa 20 de programe naționale au plasat dezvoltarea și modernizarea infrastructurii printre priorități, iar infrastructura TIC, în special accesul la *broadband* apare în absolut toate programele, dovedind importanța pentru obiectivul competitivitate.

c). *Crearea de locuri de muncă mai multe și mai bune*

Cel de al treilea pilon al strategiei Lisabona vizează ocuparea deplină, capitalul uman și creșterea productivității. Principala responsabilitate în acest domeniu revine autorităților naționale, care trebuie să evalueze situația restructurărilor în economie, pierderile în domeniul locurilor de muncă, dar și necesarul de forță de muncă. De asemenea, mobilitatea geografică și ocupațională trebuie să facă parte din politica de ocupare a forței de muncă. Toate programele naționale ale țărilor UE prevăd măsuri în privința măririi gradului de ocupare, în

special cu privire la anumite grupuri (femei, vârstnici, tineri la terminarea studiilor), procentul relativ scăzut în raport cu obiectivul Lisabona fiind considerat principala problemă. Dar, sporirea productivității depinde esențial de investiția în capitalul uman. Sunt puține măsuri concrete care să se refere la ceea ce condiționează mai buna adaptare a forței de muncă la schimbări (LLL, educația adulților, o educație mai bună etc.). De asemenea, sunt insuficient promovate măsurile de ‘flexi-securitate’, care să îmbine securitatea locurilor de muncă cu mai mare flexibilitate pe piața muncii.³⁵

COMPETITIVITATEA - METODOLOGIE DE EVALUARE SI MONITORIZARE

Există numeroase definiții ale competitivității, dar accepțiunea cea mai uzuală este abilitatea de a vinde un produs. În practică, însă, conceptul este extins atât la nivel de firmă, cât și sectorial și macroeconomic.

Atunci când este vorba despre competitivitate la nivel microeconomic și sectorial (mezzoeconomic), evaluarea se face mai ales pe latura ofertei și se referă la competitivitate pe bază de preț și competitivitate prin calitate. Fiind determinată de raportul dintre productivitatea și costurile factorilor, competitivitatea pe bază de preț se obține mai ales prin avantajele economiilor de scară. Competitivitatea prin calitate se obține mai ales prin nișe și diferențiere de produs. În general, studiile dedicate unui sector îmbină aspectele cantitative (prețuri, volumul exportului, productivitatea, investițiile) cu cele calitative (management, brand, inovare etc.).

Accepțiunea de competitivitate *la nivelul unei țări* diferă însă substanțial de cea la nivel sectorial sau microeconomic. Din perspectiva Agendei Lisabona, competitivitatea se referă la abilitatea unei țări de a menține, cel puțin pe termen mediu, rate mari atât pentru creșterea economică, cât și de ocupare a forței de muncă, ceea ce are ca rezultat pe termen lung creșterea bunăstării cetățenilor. Din această perspectivă, competitivitatea depinde în primul rând de capacitatea instituțională și economică a unei țări de a sprijini creșterea productivității și inovarea.

Competitivitatea la nivel macroeconomic este de obicei evaluată printr-un mix de indicatori. Unul dintre cele mai cunoscute, la ora actuală, instrumente de evaluare/monitorizare a competitivității este cel utilizat de Forumul Economic Mondial, care este legat de teoria lui Porter. OCDE propune alt set de indicatori de evaluare a

³⁵ CE, Annex,...p. 31

competitivității internaționale³⁶, elaborând și un model special pentru acest subiect - INTERLINK.

Data fiind complexitatea conceptului de competitivitate, nu se poate vorbi despre o metodologie unitară de evaluare a competitivității. Încercând să sintetizăm metodele de evaluare și monitorizare, ele s-ar putea reduce la: *analize-inventar, utilizarea indicilor compoziți pentru analize multicriteriale (inclusiv pentru scoreboard), metode statistice și econometrice (modelare)*.

Analiza competitivității și monitorizarea progreselor - metodologie

Această secțiune are ca obiectiv atât analiza decalajelor de competitivitate ale României față de UE, cât și a factorilor de influență a competitivității. Metodologia propusă pentru evaluarea și monitorizarea competitivității se bazează pe analiza multicriterială și presupune mai multe etape:

1. construirea unui indice compozit pentru evaluarea competitivității României față de media europeană.
2. ilustrarea poziției relative a României față de media europeană în ceea ce privește factorii de influență ai competitivității, prin construirea unor indicatori compoziți pentru fiecare categorie de factori
3. evaluarea poziției relative a competitivității României față de media europeană (UE-15 și UE-25)
4. evaluarea poziției relative în ceea ce privește factorii de influență ai competitivității

Construirea unui indice pentru evaluarea competitivității

Conceptul de competitivitate în contextul Agendei Lisabona face trimiteri în primul rând la creșterea productivității și a ocupării forței de muncă. De aceea, indicatorul compozit de măsurare a performanțelor de competitivitate pe care îl propunem are ca sub-indicatori:

1. productivitatea aparentă a muncii (PIB/ocupare)
2. rata de ocupare

Considerăm cei doi sub-indicatori ca având ponderi egale, deci valoarea indicelui de competitivitate va fi dată de media lor aritmetică.

³⁶ M. Durand and Giorno, C. (1987) Indicators of international competitiveness: Conceptual aspects and evaluation. *OECD Economic Studies* 9

Factorii de influență ai competitivității

Lista factorilor de influență asupra competitivității la nivel teoretic este una foarte lungă, dar, din motive pragmatice, inclusiv constrângeri de date statistice comparabile, propunem să ne concentrăm asupra următoarelor teme, considerate a fi indicatori de input, care influențează poziția competitivă a unei țări:

1. Forța de muncă	}	Factorii de producție
2. Capitalul		
3. Cercetare-Dezvoltare-Inovare		Progresul tehnologic
4. Mediul de afaceri	}	Factorii de mediu
5. Infrastructura		
6. Structura industrială existentă		

Pentru fiecare din cele șase categorii de mai sus s-au construit indicatori compoziți, incluzând sub-indicatori considerați relevanți și pentru care totodată există date disponibile.

Astfel, Indicatorul *Forța de muncă* include sub-indicatorii:

- Costul unitar nominal cu forța de muncă (unit labour cost- ULC)
- Ponderea cheltuielilor de educație în PIB
- Ponderea absolvenților în știință și tehnologie
- Educația permanentă (long life learning-LLL)

Pentru *Capital* este utilizat indicatorul Investiții per angajat.

În componența indicatorului *CDI (cercetare-dezvoltare-inovare)* intră:

- Ponderea cheltuielilor CDI în PIB
- Rata de inovare (brevete EPO – Oficiul European pentru Brevete)

Valorile pentru *Mediul de afaceri* rezultă prin agregarea sub-indicatorilor:

- Ajutoare de stat
- Capitalul de risc
- Supraviețuirea întreprinderilor (*business survival*)

Pentru *Infrastructură* am utilizat doi indicatori structurali:

- Transport în PIB (indice de creștere)
- Cheltuieli TI

În fine, pentru a caracteriza *Structura industrială existentă*, am ales indicatorul structural Ponderea produselor de înaltă tehnologie în exporturi.

Pentru a facilita comparabilitatea, sub-indicatorii au fost normalizați, utilizând norma euclidiană:

$$I_j = (a_j^2) / \Sigma(a_i^2), \text{ unde:}$$

a_j – valoarea indicatorului pentru România, media UE-15, media UE-25; ($j=1\div 3$)

a_i – valorile indicatorului pentru fiecare din țările UE-25, media UE-15, media UE-25 și România ($i=1\div 28$)

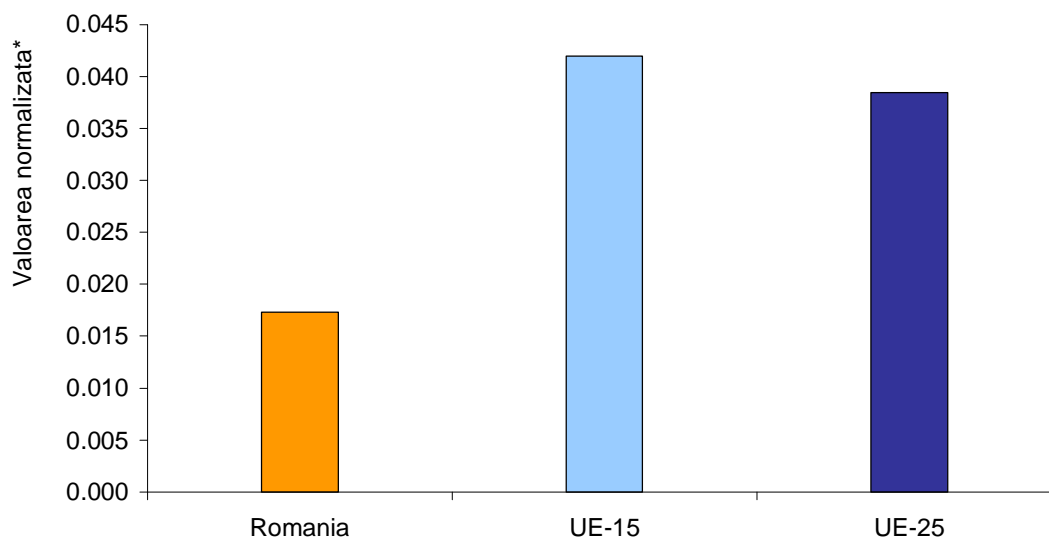
Indicatorii compoziți se calculează apoi ca medii aritmetice³⁷ ale sub-indicatorilor componenți.

Sursa de date utilizată este EUROSTAT (Indicatori Structurali).

Evaluarea decalajelor de competitivitate ale României față de UE

Indicele agregat al competitivității definit mai sus (indice de output) arată un decalaj de peste 1:2 al României față de mediile UE-15 și UE-25 (Graficul 1). Rezultatul nu este surprinzător, important este însă în ce măsură România face progrese de reducere a decalajelor, respectiv care este dinamica acestui indice.

Graficul 1: Indicele competitivității³⁸

Sursa: indicator compozit, calculat pe baza Indicatorilor Structurali EUROSTAT

O privire asupra componentelor (Tabelul 4) arată că discrepanțele cele mai mari se înregistrează pentru *Productivitatea muncii*, valoarea normalizată a acestui indicator pentru România fiind inferioară celei a UE-25 de peste 7 ori și de peste 8 ori mai mică decât cea pentru UE-15. Evoluția în intervalul 2000-2005 este totuși îmbucurătoare, productivitatea

³⁷ Cu excepția indicatorului CDI, pentru care se aplică media ponderată a componentelor: cheltuieli cu CDI în PIB (pondere 70%) și rata de inovare (brevete EPO)- 30%

³⁸ Pentru unele variabile seriile de date se opresc în 2005, iar pentru altele în 2004. Pentru o reprezentare grafică omogenă a indicatorilor de evaluare a competitivității și a factorilor de influență a acestora, se prezintă valorile medii pe ultimii trei ani pentru care datele sunt disponibile.

muncii în România reușind să facă progrese considerabile în recuperarea decalajului față de țările europene (de la 1:15 la 1:7 raportat la UE-15, respectiv de la 1:13 la 1:6 față de media UE-25). În schimb, componenta *Rata de ocupare* a avut o evoluție defavorabilă. Pornind de la un nivel similar UE-15 și chiar un pic mai mare decât cea al UE-25 în anul 2000, acest indicator a scăzut, ajungând în anul 2005 la un nivel inferior mediilor europene (mai mic cu 25% față de UE-15 și cu 20% față de UE-25).

Tabelul 4: Valorile normalizate ale indicatorului de competitivitate³⁹

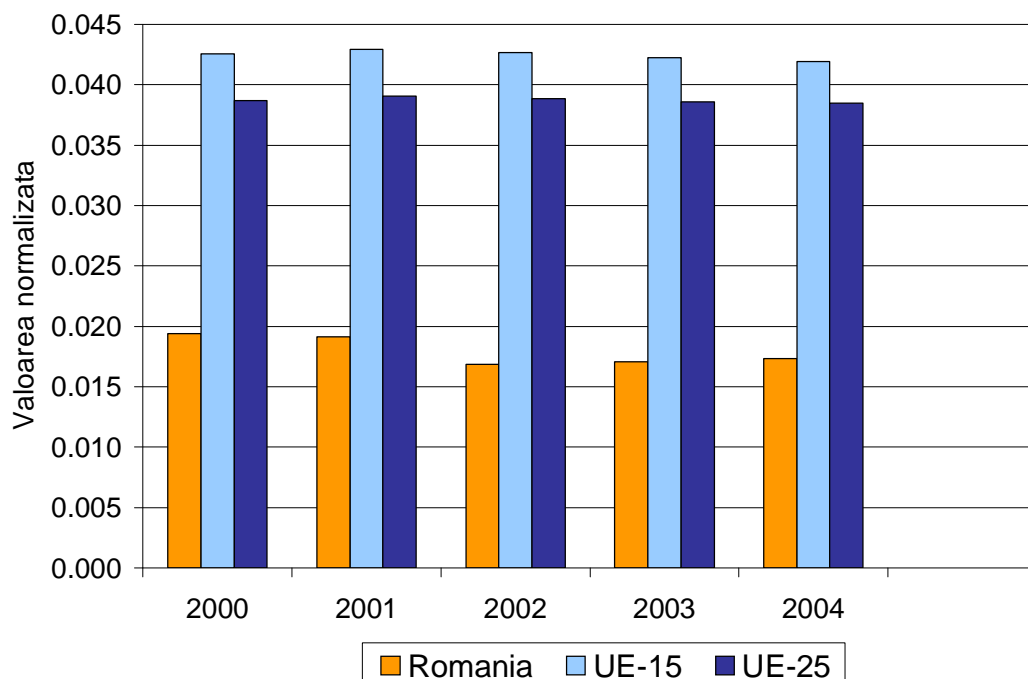
	România	UE-15	UE-25
Competitivitatea	0.017	0.042	0.038
- Productivitatea muncii	0.006	0.047	0.042
- Rata de ocupare	0.029	0.037	0.035

Sursa: indicator compozit, calculat pe baza Indicatorilor Structurali, EUROSTAT

Per ansamblu, evoluția favorabilă a componentei productivitatea muncii nu a reușit să contrabalanseze scăderea indicatorului de ocupare a forței de muncă, astfel încât în perioada 2000-2005 *nu s-au înregistrat progrese în recuperarea decalajelor de competitivitate față de UE* (Graficul 2). Dat fiind faptul că indicii au fost normalizați, valoarea acestora trebuie interpretată exclusiv **în termeni relativi**. Cu alte cuvinte, scăderea valorii indicelui pentru România în perioada analizată reprezintă nu neapărat un regres, ci o evoluție mai lentă decât cea a UE-25, respectiv UE-15, ceea ce în final se traduce prin accentuarea decalajelor. Ținând cont că și Uniunea este o ‘țintă’ în mișcare, obiectivul convergenței necesită o transformare accelerată.

³⁹ Media pe ultimii trei ani pentru care sunt date disponibile

Graficul 2: Dinamica indicelui competitivității

Sursa: indicator compozit, calculat pe baza Indicatorilor Structurali, EUROSTAT

Decalajele României față de țările UE apar evidente și dacă se privește situația în ansamblu. Rezultatele comparației României cu țările UE au fost sintetizate într-un tabel, în care se evidențiază patru situații:

- valori *inferioare valorii minime* înregistrate în rândul țărilor UE-25
- valori cuprinse *între valoarea minimă și media* valorilor înregistrate în rândul țărilor UE-25
- valori cuprinse *între valoarea medie și cea maximă* a UE-25
- valori *superioare valorii maxime* înregistrate în rândul țărilor UE-25

Acest tip de tabel dă o viziune sintetică a poziționării României față de UE în privința indicatorilor structurali și facilitează evaluarea *globală* a setului de indicatori, în conformitate cu propunerea Comisiei Europene (2000) referitoare la faptul că "indicatorii selectați nu trebuie priviți în izolare, ci mai curând ca elemente diferite ale aceleiași imagini".

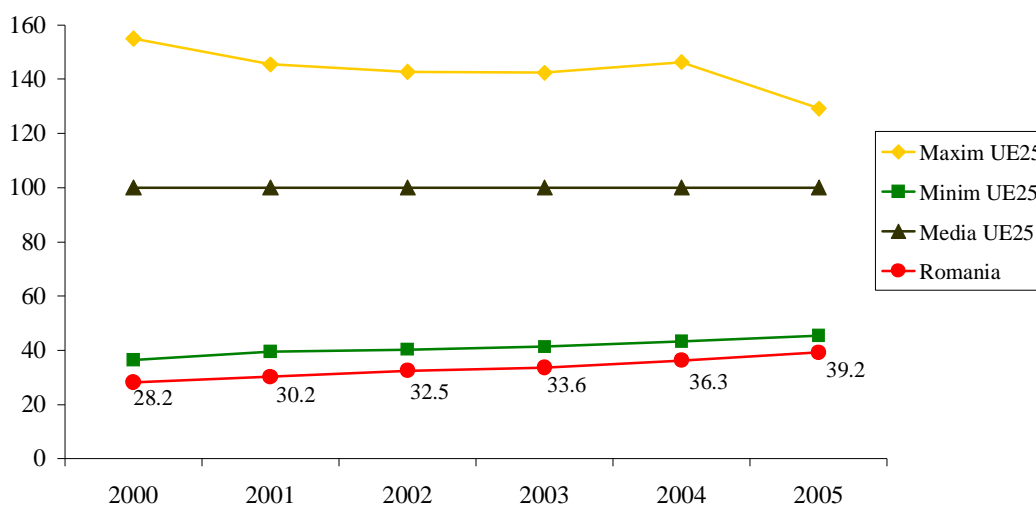
Tabelul 5: Comparații ale indicatorilor structurali – grupa „Situția macroeconomică”

< min UE	între minimul UE și media UE	între media UE și maximul UE	> max. UE
PIB/loc în PPS productivitatea/salariat	creșterea ocupării (total, F, B) def. bug. consolidat	datoria publică creștere PIB real	rata inflației creșterea costului cu forța de muncă

Sursa: pe baza EUROSTAT, Indicatori Structurali

Singurul indicator care dă un semnal pozitiv este *rata de creștere reală a PIB-ului*, superioară mediei europene. Acesta este un fenomen normal, și este de altfel argumentul principal care se utilizează în dezbaterile referitoare la convergența României la Uniunea Europeană. Deși ritmul de creștere a PIB-ului este superior țărilor din UE-25, procesul de catching-up măsurat în *PIB pe locuitor la paritate standard* se dovedește lent. Este cert că procesul de convergență este de durată, dar există uneori îndoieli asupra sustenabilității creșterii pe termen mediu și lung. Aceasta din urmă ar presupune atât reducerea diferențialelor de productivitate, cât și creșterea ocupării până la niveluri comparabile cu cele din țările UE. România are încă mari decalaje față de țările din UE la *productivitatea muncii pe salariat*, înregistrând valori sub cele minime la nivelul UE-25.

Graficul 3: Productivitatea muncii pe salariat (EU-25=100)

Sursa: pe baza EUROSTAT, Indicatori Structurali

Reducerea ratei inflației a cunoscut un progres simțitor, dar *inflația* este încă ridicată, menținându-se la niveluri peste cele maxime înregistrate în țările UE. *Deficitul bugetar* este în limitele Pactului de Stabilitate, dar *deficitul cvasi-fiscal* este mai ridicat.

Creșterea costului pe forța de muncă este mult mai mare decât cea a țărilor UE, ceea ce este firesc în procesul de reducerea decalejelor față de veniturile salariale din UE, dar se traduce totodată în pierderea progresivă a avantajului comparativ al forței de muncă ieftine.

Tabelul 6: Comparații ale indicatorilor structurali – grupa OCUPARE

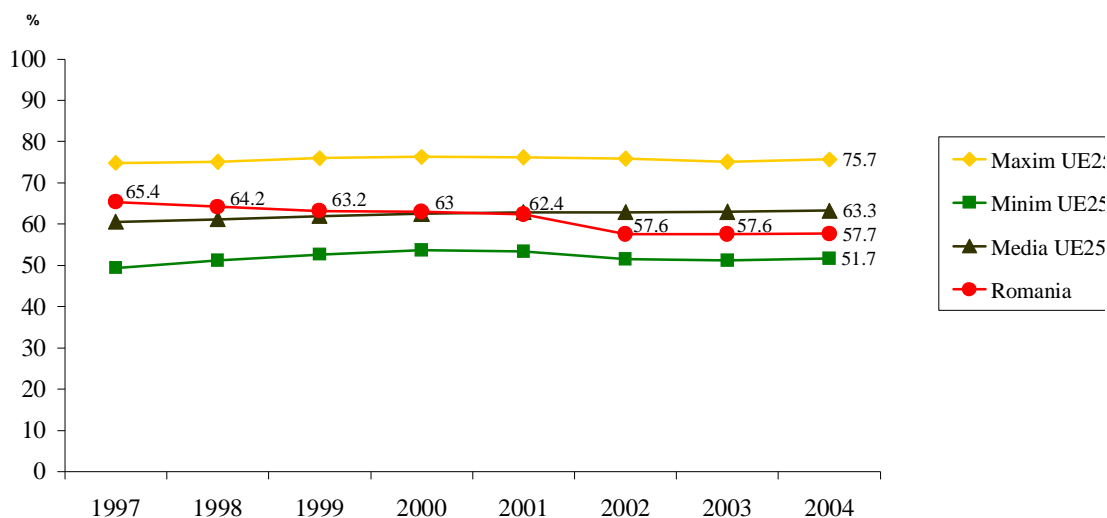
< min UE	între min UE și media UE	între media UE și max UE	> max UE
ponderea pers. 25-64 ani care participă în LLL (total, F, B)	rata ocupării 15-65 ani (total, B, F) rata ocupării 55-64 ani (total, B) vârsta medie de pensionare (B) descurajarea șomerilor prin povara fiscală descurajarea angajaților cu salarii mici (fără copii, cu 2 copii) accidente grave la locul de muncă (F) rata șomajului (total,F, B)	rata ocupării 55-64 ani (F) vârsta medie de pensionare decalajul de venit orar brut între femei și bărbați povara fiscală asupra salariaților cu venituri mici accidente grave la locul de muncă (total, B) accidente fatale la locul de muncă	vârsta medie de pensionare (F)

Sursa: pe baza EUROSTAT, Indicatori Structurali

În privința grupei indicatorilor OCUPARE, situația este departe de a fi favorabilă României, cu atât mai mult cu cât valoarea acestor indicatori este distorsionată de situația ocupării în agricultură. Structura populației ocupate pe sectoare economice indică o supradimensionare a ocupării forței de muncă în sectorul agricultură. La nivelul anului 2003, ponderea persoanelor din mediul rural⁴⁰ ocupate în agricultură era de 67,3%. Această situație nu se va putea menține după aderare, reorientarea potențialului uman către alte sectoare – industrie sau servicii fiind mai mult decât necesară.

⁴⁰ Care reprezintă 46,6% în totalul populației României

Graficul 4: Rata ocupării populației în vârstă de muncă (15-64 ani)

Sursa: pe baza Indicatorilor structurali (EUROSTAT)

Datele mai puțin îngrijorătoare în comparația cu UE apar în domeniul angajării în sectoarele de produse de înaltă tehnologie⁴¹. Compararea tendințelor și nivelurilor indică faptul că avantajele comparative ale României în domeniul inovării sunt legate de calitatea resurselor umane, deși această concluzie ar trebui privită cu circumspecție.

Politicile fiscale par mai stimulative decât media UE pentru cei cu salarii mici și pentru șomerii care doresc să reintre pe piața forței de muncă. De asemenea, problema șomajului în România este mai puțin spinoasă decât media europeană, atât la femei, cât și la bărbați. *Rata șomajului* este destul de scăzută în comparație cu țările UE-15, dar aceasta se datorează mai multor factori, precum: șomajul ascuns din sectorul de stat și din agricultură, economia subterană, numărul mare al românilor care lucrează în străinătate.

Probleme mai grave în raport cu media europeană se înregistrează pentru *securitatea la locul de muncă* (accidente grave la locul de muncă, mai ales pentru bărbați), chiar accidente fatale la locul de muncă.

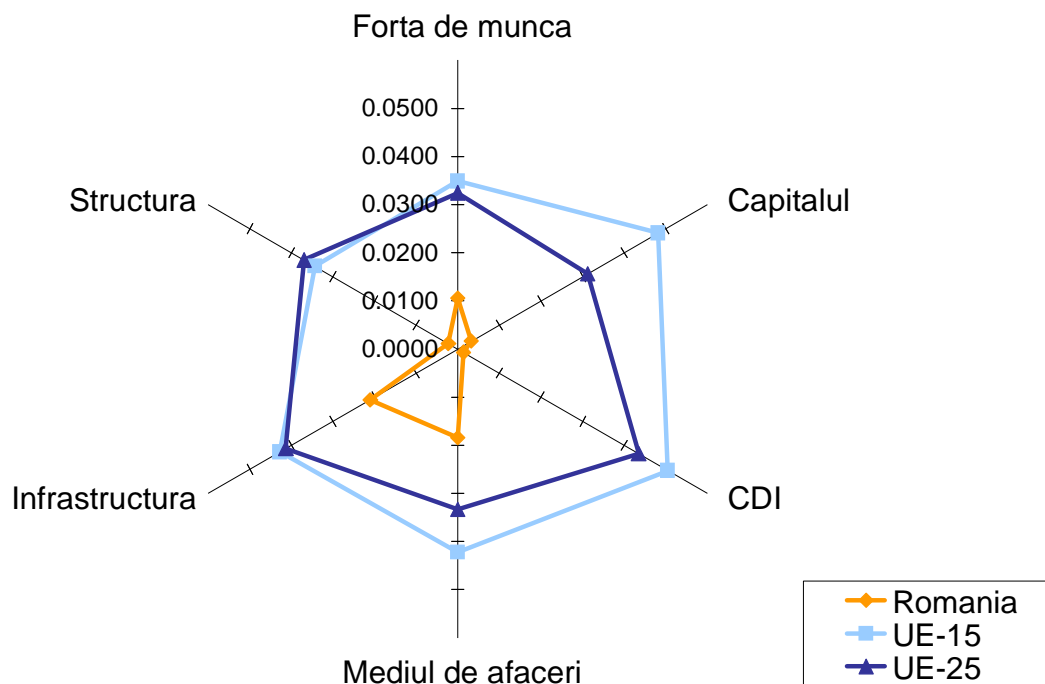
România se confruntă cu o provocare importantă în privința *educației permanente* a populației active de peste 25 de ani, inclusiv în asistarea celor concediați de a-și însuși noi calificări pentru a putea face față modificărilor structurale în cererea de muncă.

⁴¹ Indicatorul 'nivelul ocupării în sectorul high-tech' include sectoarele CAEN: chimicale (CAEN 24), utilaje (CAEN 29), echipament de birou (CAEN 30), echipamente electrice (CAEN 31), echipamente de telecomunicații (CAEN 32), instrumente de precizie (CAEN 33), automobile (CAEN 34) și transporturi aerospațiale și alte transporturi (CAEN 35). Ocuparea totală include sectorul de produse prelucrate (manufacturing) și serviciile.

Evaluarea decalajelor în factorii de influență ai competitivității

Estimările noastre arată că există decalaje importante între România și grupul țărilor UE-15 și UE-25 pentru toate cele șase teme ale competitivității propuse mai sus: forța de muncă, capital, CDI, mediul de afaceri, infrastructura, structura industrială. Graficul de tip radar de mai jos dă o imagine globală a situației comparative a României cu UE-15 și UE-25 în ceea ce privește factorii reprezentativi de influență ai competitivității.

Graficul 5: Factorii de influență ai competitivității*

* valori medii pe ultimii trei ani ale indicatorilor normalizați

Sursa: indicatori compoziți, calculați pe baza Indicatorilor Structurali, EUROSTAT

Acest grafic reflectă totodată efectele rezultate din diferențele de fond între prioritățile politice ale României și UE. Putem afirma că în contextul problemelor economice și sociale ale României în perioada de tranziție, considerarea obiectivelor specifice promovate de Strategia de la Lisabona nu s-a aflat între primele priorități. În timp ce politicile UE se concentrează în special pe creșterea competitivității, prin măsuri de sprijinire a inovării și cercetării-dezvoltării, pe coeziunea socială și crearea de locuri de muncă, pe protecția mediului, în România obiectivele prioritare au vizat restructurarea economică și îmbunătățirea climatului de afaceri.

România prezintă cele mai mari decalaje⁴² pentru indicatorul *CDI*, 1:39 față de media UE-15 și 1:34 față de media UE-25), indicatorul *Structură* (15-16 ori) și indicatorul *Capital*

⁴² în valoare normalizată

(1:15 față de media UE-15 și 1:10 față de media UE-25). Pentru ceilalți trei indicatori compoziți, discrepanțele se înscriu în intervalul 200-300%.

Tabelul 7: Valorile normalizate ale indicatorilor factorilor de influență ai competitivității

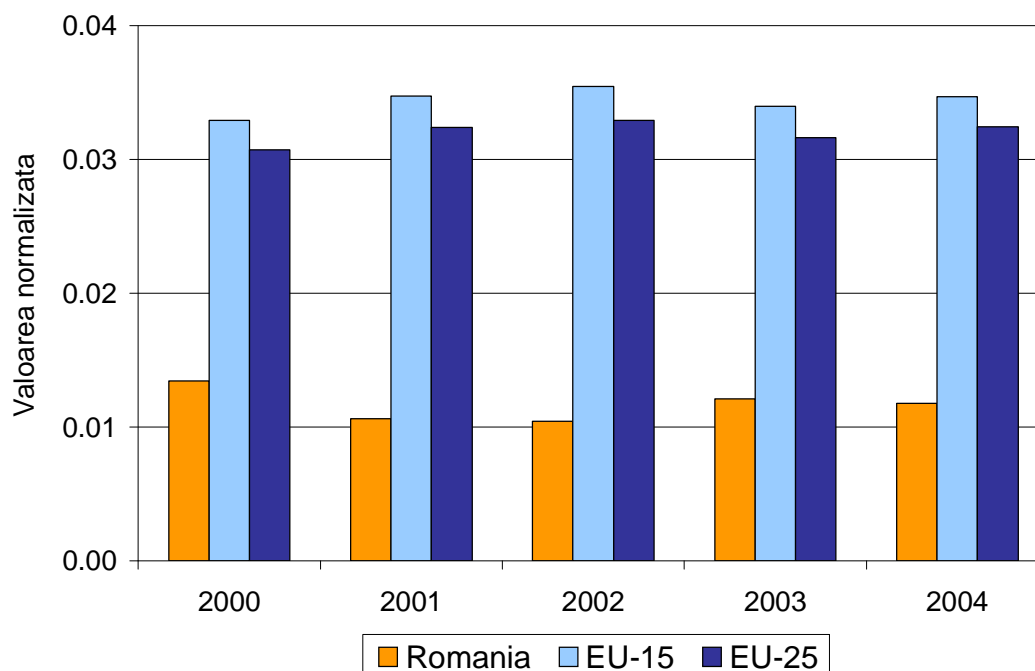
	România	UE-15	UE-25
Forța de muncă	0.0106	0.0349	0.0324
- Creșterea costului unitar cu forța de muncă (ULC)*	0.0096	0.0383	0.0384
- Ponderea cheltuielilor de educație în PIB	0.0142	0.0319	0.0321
- Ponderea absolvenților în S&T	0.0181	0.0447	0.0386
- Educația permanentă (LLL)	0.0005	0.0245	0.0208
Capitalul	0.0033	0.0481	0.0312
- Investiții/angajat	0.0033	0.0481	0.0312
CDI	0.0013	0.0505	0.0435
- Ponderea cheltuielilor CDI în PIB	0.0018	0.0462	0.0437
- Rata de inovare (brevete EPO)	0.0000	0.0606	0.0431
Mediul de afaceri	0.0185	0.0422	0.0333
- Ajutoare de stat*	0.0023	0.0222	0.0180
- Capitalul de risc	0.0014	0.0311	0.0233**
- Supraviețuirea întreprinderilor (business survival)	0.0516	0.0732**	0.0586
Infrastructura	0.0210	0.0428	0.0413
- Transport intern de mărfuri (tone-km/PIB)	0.0274	0.0316	0.0310
- Cheltuieli IT	0.0147	0.0540	0.0516
Structura industrială existentă	0.0023	0.0344	0.0370
- Ponderea produselor high-tech în exporturi	0.0023	0.0344	0.0370

*S-au considerat valorile inverse ale indicatorilor, pentru a putea păstra logica de corelație pozitivă între creșterea valorii indicatorului și creșterea competitivității.

**Neexistând date disponibile, au fost făcute ipoteze astfel: pentru indicatorul *Supraviețuirea întreprinderilor* – valoarea UE-15 este cu 25% superioară celei a UE-25, iar valoarea indicelui pentru *capitalul de risc* în UE-25 este cu 25% inferioară celei din UE-15.

Sursa: indicatori compoziți, calculați pe baza Indicatorilor Structurali, EUROSTAT

Graficul 6: Dinamica indicelui forței de muncă*

*Indicele este calculat ca media aritmetică a valorilor normalizate ale sub-indicatorilor: Costul unitar nominal cu forța de muncă (ULC), Ponderea cheltuielilor de educație în PIB, Ponderea absolvenților în S&T, Educația permanentă (LLL)

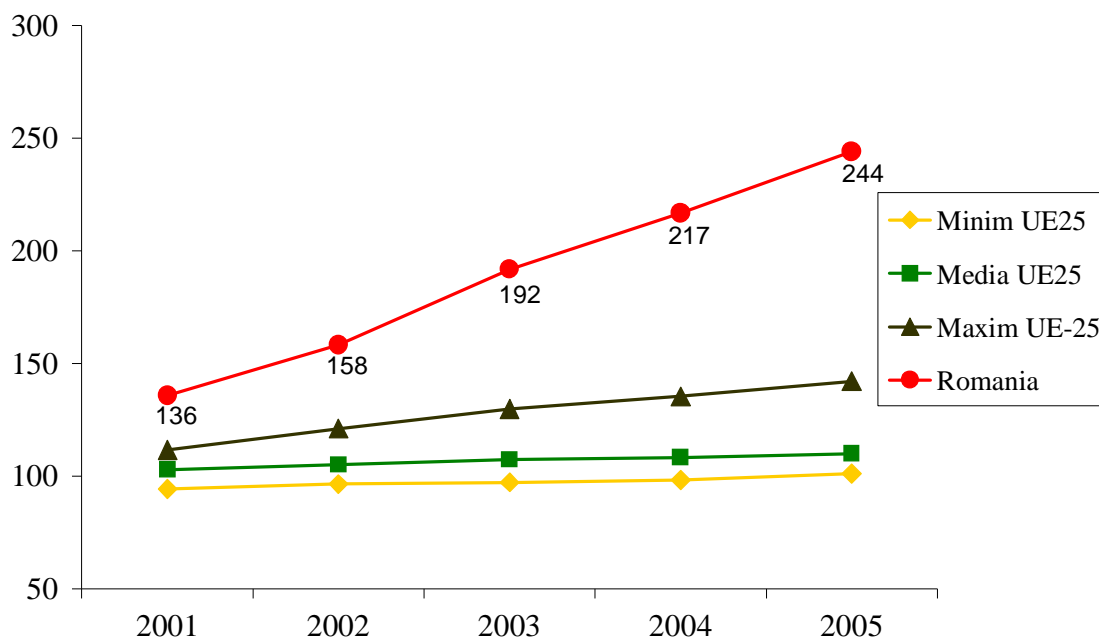
Sursa: calcule pe baza datelor EUROSTAT, Indicatori Structurali

Agenda Lisabona își propune să stimuleze formarea unei forțe de muncă calificate, bine pregătite și flexibile, punând un accent deosebit pe educația continuă (LLL) și educația superioară. În paralel, un obiectiv important al Agendei este de a moderniza sistemele europene de protecție socială, dintre care unele tind să devină nedurabile pe termen lung și să creeze presiuni asupra finanțelor publice.

Alegerea componentelor indicatorului Forța de muncă a fost făcută în acest context, cu scopul de a reliefa progresele pe care România le face în îndeplinirea acestor obiective, precum și a instrumentelor/pârghiilor pe care le-ar putea utiliza.

România are încă *costuri cu forța de muncă* situate mult sub media europeană, dar decalajul se reduce progresiv (Graficul 7) și România nu va mai putea conta multă vreme pe acest avantaj comparativ.

Graficul 7: Creșterea costului unitar cu FM (2000=100)

Sursa: pe baza datelor EUROSTAT, Indicatori Structurali

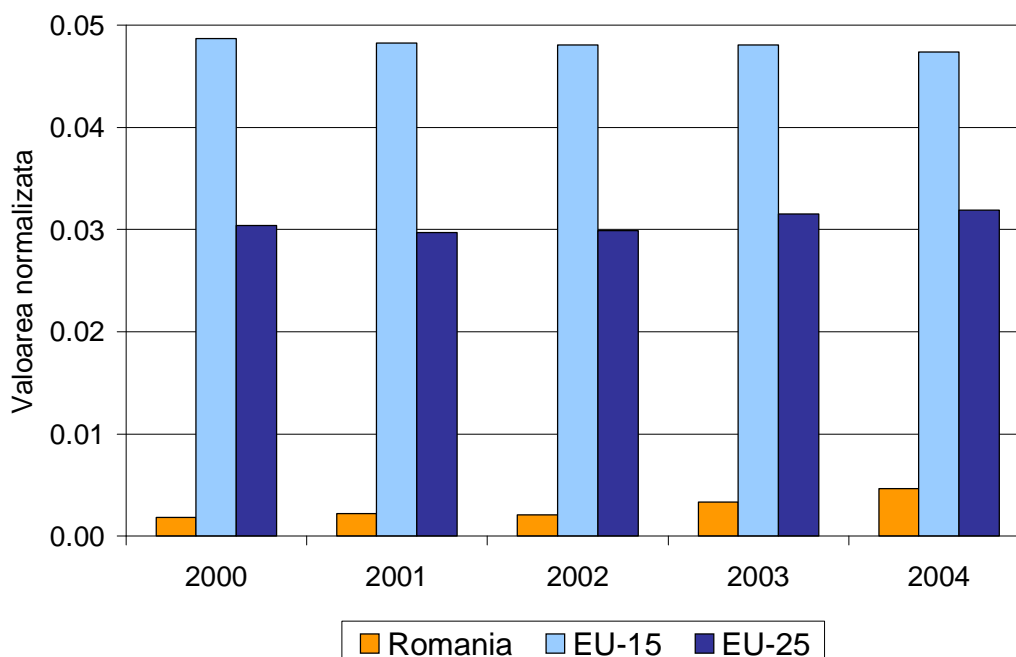
Reducerea în ultimii ani decalajului României față de media europeană în ceea ce privește ponderea *cheltuielilor de educație* în PIB este abia sesizabilă⁴³.

Oferta educațională pentru domeniul *știință și tehnologie* este comparabilă din punct de vedere cantitativ și compatibilă ca structură cu cea a UE-25, dar, deși a crescut în ultimii ani, ponderea studenților și absolvenților în știință și tehnologie din România (9,8%) este totuși mai mică decât în media țărilor europene (13,6% în UE-15 și 12,7 în UE-25).

Educația permanentă reprezintă un sine qua non pentru dezvoltarea societății bazată pe cunoaștere, considerat a fi principalul motor de dezvoltare competitivă. Obiectivul Strategiei de la Lisabona pentru educație și formare profesională este ca 12,5% din populația europeană de vârstă 25-64 de ani să participe la cursuri de formare continuă. În prezent, valoarea indicatorului pentru România este de 1,6%, iar ritmul de creștere a fost foarte modest în perioada 2000-2005 (între 0 și 20%). Pentru a răspunde țintei de la Lisabona, guvernul României a adoptat prin HG nr. 875/28 iulie 2005 Strategia pe termen scurt și mediu pentru formarea profesională continuă, 2005-2010, care vizează „dezvoltarea unui sistem de formare profesională continuă, transparent și flexibil, care să asigure creșterea ocupabilității, adaptabilității și mobilității forței de muncă și care să răspundă nevoilor companiilor de forță de muncă calificată”.

⁴³ cu rezerva că în indicatorii structurali nu sunt disponibile date mai recente decât anul 2003.

Graficul 8: Dinamica indicelui capitalului*

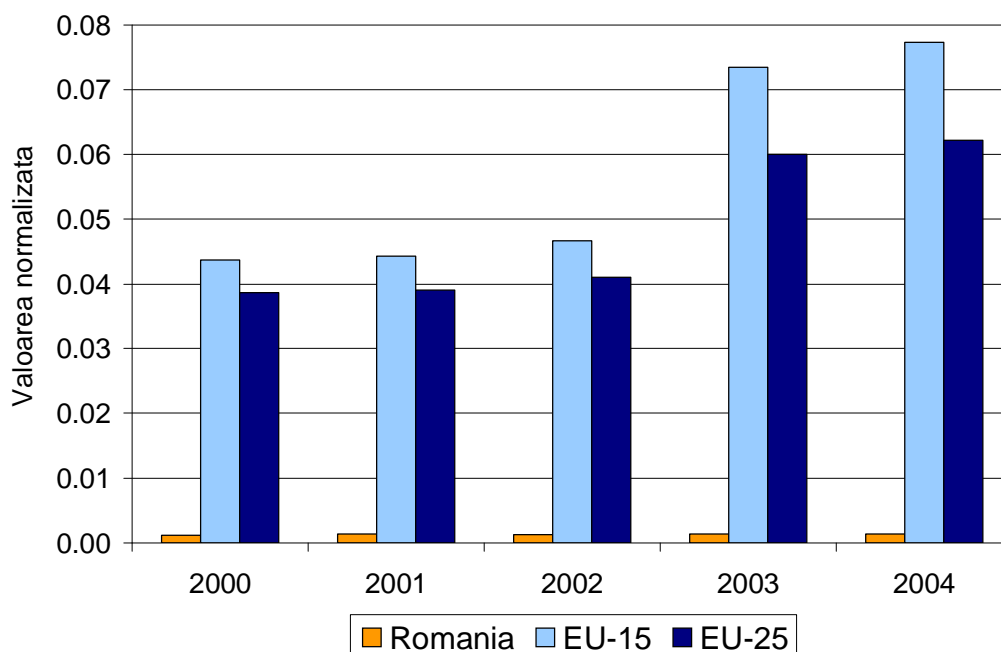
*valorile normalizate ale indicatorului Investiții per angajat în industria prelucrătoare
Sursa: calcule pe baza datelor EUROSTAT, Indicatori Structurali

Evoluțiile din perioada 2000-2004 arată o creștere ușoară a investițiilor pe angajat în România comparativ cu UE-15 și UE-25, dar decalajul încă rămâne considerabil.

De remarcat că și între UE-15 și UE-25 există diferențe importante, ceea ce reflectă discrepanțele între „vechile” și noile state membre în ceea ce privește capacitatea investițională.

Salturi importante ale indicatorului pentru noile țări membre, ca și pentru România, sunt așteptate să se producă odată cu programele de modernizare și re tehnologizare, precum și cele de educație finanțate prin fondurile structurale.

Graficul 9: Dinamica indicelui CDI*

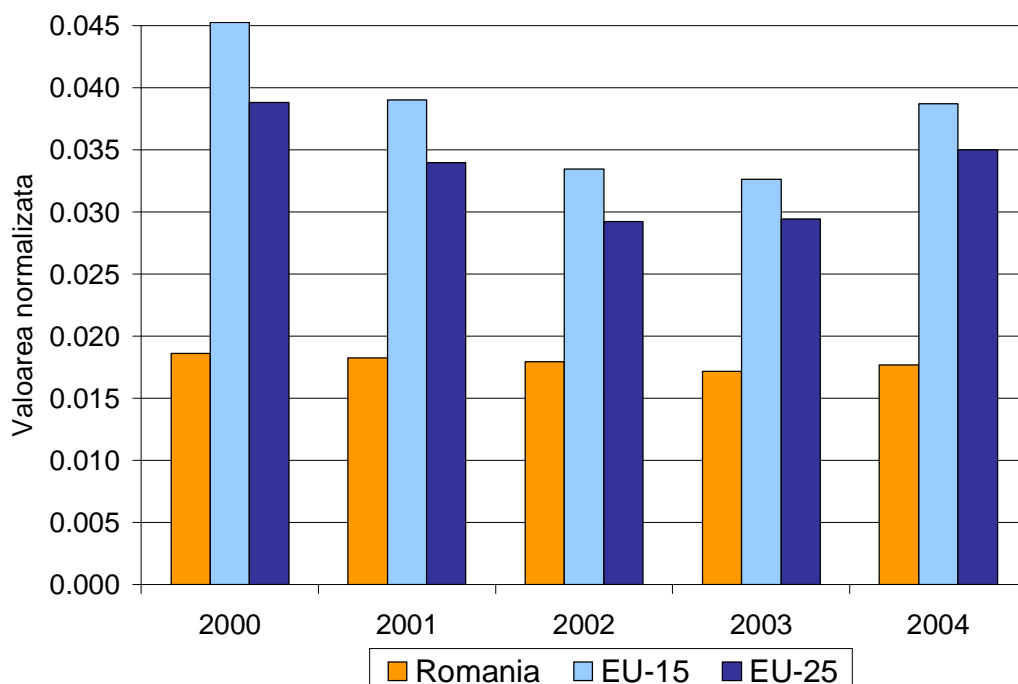

*Indicele este calculat ca media ponderată a valorilor normalizate ale sub-indicatorilor Ponderea cheltuielilor CDI în PIB (70%) și Rata de inovare exprimată prin nr. de brevete EPO (30%)
Sursa: calcule pe baza datelor EUROSTAT, Indicatori Structurali

Deși valoarea indicelui CDI pentru România în perioada analizată a crescut ușor, decalajele față de mediile europene s-au accentuat, mai ales în 2003 și 2004, când valoarea indicatorului pentru UE-15 și UE-25 a crescut considerabil. Pentru ambele componente ale indicelui CDI România se situează mult în urma țărilor europene. Dacă nu este atât de surprinzător ca *rata de inovare* (exprimată ca numărul de aplicații pe mia de locuitori la Biroul European de Brevete, EPO) să fie incomparabil mai mică⁴⁴ în România comparativ cu media europeană, ne așteptăm ca cel puțin, într-o primă fază, ecartul în ceea ce privește *cheltuielile cu cercetarea-dezvoltarea-inovarea* (CDI) ca pondere în PIB să se micșoreze într-un ritm mai alert. Acest lucru este deja prevăzut în deciziile politice recente, dar, desigur, efectele pozitive nu vor fi imediate.

⁴⁴ de 400-500 de ori mai mică

Graficul 10: Dinamica indicelui mediului de afaceri*

*Indicele este calculat ca medie aritmetică a valorilor normalizate ale sub-indicatorilor: Ajutoare de stat; Capital de risc; Supraviețuirea întreprinderilor (business survival)

Sursa: calcule pe baza datelor EUROSTAT (Indicatori Structurali)

România are ponderi ale *ajutorului de stat* în PIB mai mari comparativ cu toate țările UE-25, dar valoarea acestui indicator are o tendință descrescătoare. Odată cu aderarea la Uniunea Europeană vor apărea schimbări fundamentale în politica privind controlul ajutoarelor de stat, cea mai importantă fiind transferarea competenței de autorizare a ajutoarelor de stat de la nivel național la nivel comunitar⁴⁵. Deci, pentru acest sub-indicator este de așteptat o convergență destul de rapidă cu valorile medii din UE.

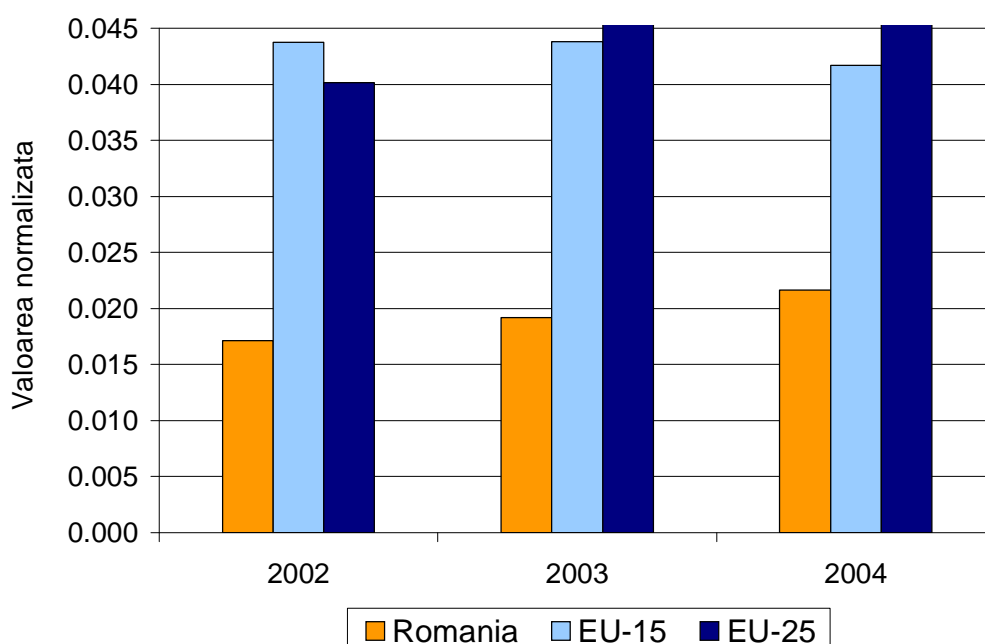
Comparativ cu țările UE, România nu a avut o evoluție dinamică a investițiilor de *capital de risc* orientate către sectoarele industriale inovative. De fapt, fondurile de capital de risc sunt aproape inexistente în România. În general, Fondurile de investiții care operează în România s-au orientat către sprijinirea afacerilor care nu comportă un grad ridicat de risc și aflate în stadiul de expansiune al afacerii în vederea obținerii poziției de lider pe piață. Strategiile guvernamentale din ultima perioadă și-au propus remedierea acestei situații, mai precis Strategia în domeniul cercetării-dezvoltării și inovării.

România a înregistrat progrese semnificative în anul 2005 față de nivelul anului 2002, conform concluziilor Sondajului privind Performanțele Întreprinderilor și Mediului de Afaceri

⁴⁵ Ajutorul de stat este parte integrantă a politicii concurenței, domeniu care intră în sfera de competență exclusivă a Uniunii Europene, conform art. 3(1) lit.g) din Tratatul CE.

al Băncii Mondiale (BEEPS)⁴⁶. Factorii cu cele mai marcante evoluții pozitive ale căror efecte s-au reflectat în îmbunătățirea per ansamblu a mediului de afaceri au fost diminuarea instabilității macroeconomice, ajustarea nivelului impozitelor și accesul mult mai facil la finanțare ca urmare a unei expansiuni semnificative a sectorului bancar. Raportul menționează de asemenea persistența anumitor probleme, cum ar fi: reglementările pieței muncii, taxele vamale și reglementările comerciale, administrarea fiscală și infrastructura de transporturi. Acești factori sunt încă percepuți de firme ca obstrucționând dezvoltarea mediului de afaceri și în consecință trebuie să constituie priorități de reformă la nivelul guvernului.

Graficul 11: Dinamica indicelui de Infrastructură*

*Indicele este calculat ca medie aritmetică a valorilor normalizate ale sub-indicatorilor: Cheltuieli IT și Transport intern de mărfuri (tone-km/PIB) (1995=100)

Sursa: calcule pe baza datelor EUROSTAT (Indicatori Structurali)

Unul dintre cei mai importanți indicatori ai societății informaționale, *cheltuielile cu tehnologia informației ca procent în PIB*, se situează mult sub media EU-25. Structura pieței arată că România nu a intrat în etapa de maturizare în dezvoltarea societății informaționale, nedepășind încă primul stadiu de implementare⁴⁷, respectiv cel destinat asigurării rețelelor de comunicații de bază. Totuși, creșterile rapide ale conexiunilor broadband din 2005 și 2006 anunță recuperarea decalajelor în acest domeniu față de UE în perioada următoare. România

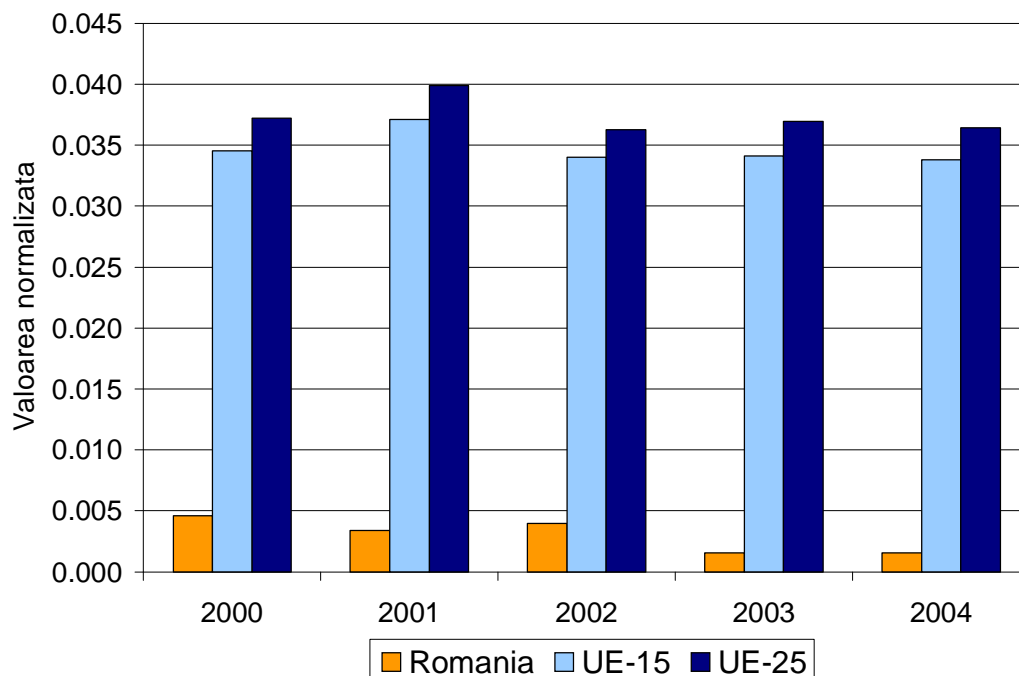
⁴⁶ EBRD-World Bank (2005), “Business Environment and Enterprise Performance Survey (BEEPS)”

⁴⁷ pe latura de utilizare, sunt considerate trei niveluri de dezvoltare a societății informaționale: adoptarea tehnologiilor, dezvoltarea e-serviciilor și e-incluziunea

ocupă ultimul loc între țările europene în ceea ce privește societatea informațională, potrivit raportului e-Readiness⁴⁸. Același raport arată totodată că progresele României, deși impresionante uneori ca cifre, nu sunt suficiente. Evaluările EIU arată pentru anul 2006 că România ocupă locul poziția 49 dintr-un eșantion de 68 de țări (cu 4,44 puncte din 10), în scădere cu două poziții față de anul anterior.

Cunoscută fiind lipsa dezvoltării *infrastructurii rutiere* din România, este de așteptat ca ponderea transportului intern de mărfuri (tone-km/PIB) să fie în creștere. Or, acesta se afla în anul 2000 la 70% din valoarea din 1995 și abia în anul 2004 a reușit să ajungă și chiar să depășească ușor valoarea din 1995. Creșterile sunt, evident, departe de a fi suficiente.

Graficul 12: Dinamica indicelui de Structură

Sursa: calcule pe baza datelor EUROSTAT (Indicatori Structurali)

Ca indicator pentru *Structura* industrială existentă am utilizat “ponderea produselor high-tech în exporturi”. Valoarea acestui indicator a scăzut în perioada 2000-2004 pentru UE-15 și UE-20 cu circa 16%, dar pentru România, pentru care valorile indicatorului erau de circa 3 ori mai mici decât mediile europene la începutul perioadei, reducerea a fost substanțială (de la 7,5% în 2000 la 3,8% în 2004), ajungându-se la un decalaj față de mediile europene de aproximativ 1:5. Această evoluție se traduce în mod evident și într-o deteriorare a situației *relative* a României comparativ atât cu UE-5, cât și cu UE-25, vizibilă în Graficul 12 de mai sus.

⁴⁸ E-readiness 2006, The Economist Intelligence Unit (EIU)

România nu trebuie să continue să-și bazeze competitivitatea pe costul redus al producției, ci pe creșterea valorii adăugate a produselor, respectiv pe reorientarea producției (și implicit a exporturilor) către produse mai sofisticate, având încorporată tehnologie înaltă.

CONCLUZII PRIVIND AGENDA DE POLITICA ECONOMICĂ

România trebuie să integreze Agenda Lisabona printr-un proces de susținere a priorităților naționale în domeniul dezvoltării competitive în contextul larg al integrării europene. Aceasta înseamnă practic elaborarea unor politici convergente care să răspundă simultan și problemelor puse de competiția internațională – domeniul de concentrare al AL, și celor puse de producția și consumul în uniunea economică și monetară – domeniul de concentrare al PSC. Implicațiile sunt importante dacă se ține seama, în primul rând, că procesul Lisabona se bazează pe o fundamentare discutabilă și dezamăgește intelectual prin transmiterea unui mesaj al prescripțiilor "o măsură bună pentru toate" aflate în conflict cu asumarea explicită a responsabilității. Slăbiciunile structurale ale AL limitează considerabil răspunsul de politică economică privind transformarea competitivă a unei economii întregi și asta din două motive, anume (1) Strategia Lisabona expune veșnica problemă economică a identificării reformelor structurale "corecte" și (2) Procesul Lisabona este expus unei complexități cumulative și repartizări ambigue a responsabilității. În al doilea rând, activitatea economică într-o zonă cu circulație liberă a factorilor și a monedei trebuie să confrunte provocări specifice privind competitivitatea. Răspunsurile țin de capacitatea de absorbție a șocurilor macroeconomice, susținerea producției prin instrumente de politică macroeconomică și atitudini culturale variate în producție și consum (înclinația spre investiții și economisire).

Din aceste două considerente, orice politici de ajustare față de cerințele AL trebuie inerent să ofere o perspectivă mai largă. Studiul încearcă să ofere câteva linii directoare în această problemă în baza celor recomandate de AL. Materialul expune argumentele teoretice și implicațiile practice pentru evaluarea competitivității, așa cum rezultă acestea din estimările privind poziția competitivă a României, mai ales în context european. Plecând de la această discuție, studiul dezvoltă implicațiile pe două direcții de acțiune, formulate și justificate astfel încât să poată constitui fundamentul unei serii posibile de *Rapoarte asupra competitivității*.

I Monitorizarea procesului Lisabona prin construirea unei metodologii de analiză a competitivității în urma unei selecții a temelor legate de competitivitate și care influențează obiectivele Agendei Lisabona. La aceasta, se adaugă monitorizarea experiențelor europene

prin construirea și actualizarea Programului Național de Reformă în comparație cu practici similare de pe continent. Este un exercițiu ce ține de esența recomandărilor AL și care servește la rândul lui fundamentării politicilor viitoare. Scopul final al acestui exercițiu este acela de a identifica zonele în care politicile naționale pot acționa pentru reducerea acestor decalaje și de a formula recomandări pentru eventuale ajustări. Din analiza indicatorilor, au reieșit următoarele concluzii principale care ar trebui să formeze obiectul preocupării legate de procesul Lisabona:

- **Indicele agregat al competitivității** definit ca indice de output arată un decalaj de peste 1:2 al României față de mediile UE-15 și UE-25.

- Analizând componentele acestui indice, discrepanțele cele mai mari se înregistrează pentru *Productivitatea muncii*, valoarea normalizată a acestui sub-indicator pentru România fiind inferioară de 7-9 ori mediei europene. Evoluția în intervalul 2000-2005 este totuși îmbucurătoare, prin reducerea la jumătate a decalajului față de țările europene. În schimb, componenta *Rata de ocupare* a avut o evoluție defavorabilă, iar progresele subindicatorului productivitatea muncii nu au reușit s-o contrabalanseze, astfel încât în perioada 2000-2005 *nu s-au înregistrat progrese în recuperarea decalajelor de competitivitate față de UE*. Scăderea valorii indicelui pentru România în perioada analizată reprezintă nu neapărat un regres, ci o evoluție mai lentă decât cea a UE-25, respectiv UE-15, ceea ce în final se traduce prin accentuarea decalajelor.

- Din analiza **factorilor de influență ai competitivității**, estimările noastre arată că există decalaje importante între România și grupul țărilor UE-15 și UE-25 pentru toate cele șase teme ale competitivității propuse mai sus: forța de muncă, capital, CDI, mediul de afaceri, infrastructura, structura industrială (Tabelul 9). România prezintă cele mai mari decalaje⁴⁹ pentru indicatorul *CDI*, 1:39 față de media UE-15 și 1:34 față de media UE-25), indicatorul *Structură* (15-16 ori) și indicatorul *Capital* (1:15 față de media UE-15 și 1:10 față de media UE-25). Pentru ceilalți trei indicatori compoziți, discrepanțele se înscriu în intervalul 200-300%.

Odată reliefate decalajele pentru factorii determinanți ai competitivității prin utilizarea unui set de indicatori, pasul următor este de a găsi corelațiile între acești indicatori și instrumentele politice. Tabelul 8 prezintă asocierea politicilor publice cu indicatorii factorilor de influență asupra competitivității, precum și efectele de antrenare așteptate din partea sectorului privat.

⁴⁹ în valoare normalizată

Putem afirma că în contextul problemelor economice și sociale ale României în perioada de tranziție, considerarea obiectivelor specifice promovate de Strategia de la Lisabona nu s-a aflat între primele priorități. În timp ce politicile UE se concentrează în special pe creșterea competitivității, prin măsuri de sprijinire a inovării și cercetării-dezvoltării, pe coeziunea socială și crearea de locuri de muncă, pe protecția mediului, în România obiectivele prioritare au vizat restructurarea economică și îmbunătățirea climatului de afaceri.

Politicile viitoare trebuie însă să pună un accent mult mai mare pe dezvoltarea infrastructurii, ca o condiție sine-qua-non a creșterii economice, pe dezvoltarea parteneriatului public-privat pentru valorificarea activităților de CDI, dar și pentru asigurarea unei cât mai bune rate de absorbție a fondurilor structurale, dezvoltarea resursei umane prin educație permanentă, dar și prin stimularea învățământului profesional și tehnic și cel superior în S&T, dezvoltarea sectorului CDI prin măsuri fiscale stimulative, și în general, printr-o bună coordonare a politicilor sectoriale și orizontale.

Tabelul 8 : Domenii de acțiune a politicilor publice și efecte de antrenare așteptate din sectorul privat

FACTORI DE INFLUENȚA A COMPETITIVITĂȚII	Decalaje*	Politici stimulative	Efecte de antrenare din sectorul privat
Forța de muncă	3		
- Variația Costului unitar nominal cu forța de muncă (ULC)	¼	reducerea ponderii contribuțiilor salariale în valoarea cheltuielii cu forța de muncă, în măsura în care nu se produc dezechilibre fiscale	salariile nete vor continua să crească, mai ales în condițiile apariției unor dezechilibre pe piața forței de muncă legate de emigrație
- Ponderea chelt de educație în PIB	2	creșterea cheltuielilor publice pentru creșterea calității învățământului de stat	dezvoltarea ofertei private de învățământ superior, stimulate de existența unui învățământ de stat cu standarde înalte
- Ponderea absolvenților în S&T	2	creșterea nr. de locuri din învățământul S&T+stimularea TVET (învățământul profesional și tehnic)	creșterea numărului de locuri în învățământul superior +TVET
- Educația permanentă (LLL)	46	diversificarea și intensificarea cursurilor ANOFM, inclusiv asigurarea unei rate de absorbție mari a FS pentru programele din cadrul POS Resurse Umane începând din 2007	cofinanțarea programelor de educație finanțate din fonduri structurale
Capitalul	10		
- Investiții/angajat	10		creșterea capacității investiționale odată cu creșterea sectorului privat
CDI	34		
- Ponderea cheltuielilor CDI în PIB	24	dezvoltarea parteneriatului public-privat	delocalizarea înspre România a departamentelor de cercetare ale multinaționalelor
		creșterea cheltuielilor publice până la atingerea obiectivului AL de 1%	creșterea cheltuielilor private, deși obiectivul de 2% este prea ambițios pentru termen mediu, cel puțin
- Rata de inovare (brevete EPO)	18069	Programul de Inovare din PNCDI-2	cofinanțare de min 50%
Mediul de afaceri	2		
- Ajutoare de stat	1/8	acordarea de ajutoare de stat compatibile cu legislația UE, de ex.	

- Capitalul de risc	17	pentru CD sub forma unor stimulente fiscale stimularea transferului tehnologic	creșterea transferului tehnologic prin finanțarea sau co-finanțarea proiectelor FS prin Fondul European de Investiții – Programul JEREMIE (un program special pentru finanțarea FS 2007-2013)
- Supraviețuirea întreprinderilor (bus. survival)	1	stabilitate legislativă	apariția unui număr mai mare de firme, ceea ce va duce la creșterea concurenței, și va face dificilă supraviețuirea întreprinderilor
Infrastructura	2		
- Transport în PIB (indice de creștere)	1	creșterea investițiilor publice în infrastructură (CSNR) Notă: deși creșterea valorii indicatorului este similară cu cea a UE, decalajul este enorm, deci considerăm că aceasta trebuie să fie prima prioritate a guvernului,	creșterea investițiilor private în infrastructură (mai ales cele de co-finanțare a programelor finanțate din FS)
- Cheltuieli TI	4	modernizarea administrației publice	creșterea ponderii conexiunilor broadband în întreprinderi și în rândul populației
Structura industrială	16		
- Ponderea produselor high-tech în exporturi	16	încurajarea transferului tehnologic și a investițiilor în CDI (prin politica CDI)	reorientarea întreprinderilor private către activități cu valoare adăugată mare

*) decalajele sunt calculate ca raport între valoarea normalizată pentru UE25 și cea pentru România a indicatorului/sub-indicatorului respectiv

Analiza programelor de reformă în țările UE, în special în noile țări membre, a permis constatarea existenței unei mari similitudini de situații, în mai multe dintre aceste țări (cel mai mult, în Polonia, cu excepția unor indicatori ai ocupării), cu ceea ce există în România. Mai mult, nevoile specifice stadiului de dezvoltare în care se află România se regăsesc, într-un anumit mod, printre obiective ale Strategiei Lisabona. De aceea, cu siguranță că orientarea procesului de reformă în România în direcțiile rezultate din Agenda Lisabona și formularea priorităților conform condițiilor și stadiului în care se află România este necesară atât pentru a evita ca decalajul să se adâncească, cât și pentru a clădi bazele economiei viitorului.

Din examinarea Planului Național de Reformă (PNR) putem remarca faptul că analiza și obiectivele prezentate încearcă să combine cerințele conform AL cu alte componente ale reformei economice, desigur fără ca aceasta să însemne o incompatibilitate, ci o expresie a complexității procesului de reformă în România, care trebuie să acopere, în același timp, o mare varietate de aspecte și domenii. Totuși, dacă, titlul și intențiile rămân așa cum au fost anunțate, aspectele care țin, în general, de evaluarea situației conform *Scorecard* și a indicatorilor structurali, trebuie mai clar puse în evidență în cadrul programului, chiar făcându-se trimitere la *Guideline*-ul pe care și celelalte țări l-au urmat în elaborarea programelor naționale proprii, cu responsabilități și termene cu privire la anumite măsuri. Stabilirea responsabilităților și a termenelor ar face posibilă și o mai clară ordonare a priorităților pentru perioada la care se referă programul, precum și urmărirea punerii în aplicare a programului.

PNR se referă la o serie de măsuri și programe în domeniul cercetării-inovării, dar multe dintre acestea sunt prea generale, nu se arată concret ce fel de modalități, din cele permise de legislația din domeniul concurenței, vor fi utilizate pentru a încuraja și chiar stimula firmele în această direcție (vor fi încurajate; cum?; vor fi sprijinite: cum? vom facilita; în ce mod?) De ex., încurajarea firmelor, în special a IMM-urilor, să dezvolte activități de cercetare în vederea inovării se poate face prin acordarea anumitor stimulente fiscale (reducerea sau scutirea de impozite, o anumită perioadă, pentru încasările din rezultatele cercetării/inovării; acordarea unor stimulente pentru angajarea de cercetători în domeniile de interes pentru firme etc.); stimularea participării la programe europene de cercetare, de ex. prin scutirea de impozit a veniturilor cercetătorilor participanți la asemenea programe. Finalitatea cercetării finanțată din fonduri publice, în condițiile unor alocări insuficiente, trebuie urmărită în toate cazurile, indiferent de domeniu: tehnic, economic, social etc. Exceptând cercetarea fundamentală, o parte a finanțării proiectelor ar trebui să se acorde

numai *condiționat de realizarea scopului final al proiectului*, aplicabilitatea acestuia. Încurajarea participării firmelor la finanțarea cercetării, astfel încât finalitatea acesteia să se atingă cât mai repede are nevoie de măsuri specifice.

PNR stabilește anumite obiective de atins în domeniul ocupării și al reducerii șomajului, al flexibilizării pieței muncii. Deosebit de importantă este măsura referitoare la reducerea impozitării muncii, care poate contribui la încurajarea angajărilor legale și, implicit, la mărirea încasărilor la buget. Totodată, pentru a nu submina echilibrul bugetar, trebuie considerată și opțiunea, la care au apelat și alte țări din UE, de mărirea impozitării consumului, o impozitare chiar diferențiată, astfel încât să nu fie penalizate persoanele cu venituri mici, respectiv impozitarea mai ridicată a proprietăților.

România va avea, și chiar a început să aibă, probleme demografice asemănătoare celor ale țărilor dezvoltate. Pentru a preveni situații de încordare pe piața muncii și a corecta efectele măsurilor de scoatere de pe piața muncii a unui număr mare de persoane, prin pensionare timpurie, trebuie aplicate măsuri de încurajare a prelungirii vieții active, așa cum procedează toate țările UE. Intrarea mai devreme pe piața muncii (de ex. extinderea învățământului la distanță, în forma autentică a acestuia, respectiv prin dezvoltarea de Universități Virtuale, prin flexibilizarea ofertei educaționale, diversificarea specializărilor, inclusiv la nivel master, introducerea de cursuri solicitate de re-insertia pe piața muncii etc.) poate și aceasta contribui la o mai bună adaptabilitate la schimbările de pe piața muncii.

PNR se referă la promovarea antreprenoriatului, un domeniu foarte deficitar în cazul României, în ciuda unor simplificări și îmbunătățiri, în ultimii ani, a condițiilor pentru afaceri. Cultura antreprenorială trebuie promovată atât la nivel preuniversitar, cât și la nivelul învățământului superior, în toate domeniile care pot fi orientate antreprenorial – tehnic, economic, chiar și cel umanist – prin finanțarea în cadrul Universităților a unor nuclee de business, cum sunt Incubatoarele de afaceri. La acestea, se poate adăuga promovarea unor măsuri de atragere a emigranților români de a dezvolta afaceri în țară, prin oferirea de programe de training în domeniul dezvoltării unei afaceri, de informații asupra oportunităților de investiții, acordarea unor facilități de transfer a banilor și chiar a unor stimulente fiscale.

Mergând mai departe și, având în vedere rolul regiunilor în dezvoltarea fiecărei țări, se poate spune că există *nevoia unor programe și măsuri particulare de sporire a productivității/competitivității regiunilor, din perspectiva Lisabona*. Agenda Lisabona trebuie privită ca un program de lungă durată și de ajustare continuă la schimbările structurale.

II Dezvoltarea industrială și economică competitivă înțelegem ca un proces mai larg, care trebuie să includă printr-o abordare integratoare coordonarea tuturor politicilor relevante.

Este propusă o analiză comparativă a tendințelor de politică europene față de prioritățile stabilite prin programele din țară.

Deși mesajul Agendei Lisabona este pus în legătură directă cu formarea unei economii a cunoașterii, partea introductivă a acestui studiu a arătat că activitatea industrială tradițională, adică industria de prelucrare, este încă vitală pentru dezvoltarea competitivă europeană. Desigur, lucrurile se pun în același mod pentru România, iar justificarea reiese evident din statistici. Deși sectorul industrial este cotate cu o pondere de 27% din PIB, aduce însă o contribuție de 98% la exportul (FOB) al României și posedă o capacitate însemnată de asigurare de locuri de muncă de aprox. 23% din populația ocupată din economia națională. Industria prelucrătoare este componenta principală a sectorului industrial, cu 83% din volumul de activitate și 85% din personalul ocupat, fiind destinația a mai mult de o treime din totalul investițiilor străine directe⁵⁰.

Pe aceste considerente, dezvoltarea industrială este un complement necesar al politicilor de ajustare competitivă în spiritul Lisabona. În prezent, politica competitivității în România este rezultatul unor eforturi disparate, deși meritorii, și care sunt ilustrate de un mozaic de direcții prioritare expuse, în principal, de: Planul Național de Dezvoltare (PND); Cadrul Strategic Național de Referință (CSNR); Strategia de Politică Industrială (SPI); Strategia Națională de Export (SNE); Strategia Națională în domeniul CDI 2007-2013 (SNCDI) (proiect în desfășurare). Este de remarcat că prioritățile europene în domeniul politicii industriale sunt urmărite îndeaproape (vezi Tabelul 9 mai jos), chiar și la nivel comunitar fiind vorba de reiterarea principalelor teme din AL. În cazul României, încă se disting teme prioritare ale perioadei de tranziție, cum ar fi "privatizare și restructurare" sau "promovarea investițiilor". Mai mult sau mai puțin, CSNR este fundamentat pe direcții similare. Din aceste motive, nu la nivelul planificării sunt de așteptat ajustări importante. Politicile specifice de implementare ale acestor direcții și cadrul în care acest proces se desfășoară sunt elementele cheie în ajustarea competitivă.

Tabelul 9: O privire comparativă asupra domeniilor de intervenție prin politica industrială

<i>La nivel comunitar</i>	<i>La nivelul României</i>
<ul style="list-style-type: none">• Asigurarea unei Piețe Comune deschisă și concurențială• Dezvoltarea cunoștințelor, precum inovații, abilități• Legiferarea mai bună• Asigurarea sinergiei între competitivitate,	<ul style="list-style-type: none">• Consolidarea unui mediu de afaceri stabil și predictibil• Susținerea cercetării-dezvoltării-inovării și infrastructurii pentru evaluarea conformității produselor• Politică în domeniul concurenței

⁵⁰ Datele se referă la 2004 și au fost preluate din PND, pp. 45-46.

<i>La nivel comunitar</i>	<i>La nivelul României</i>
energie și politicile de mediu • Asigurarea participării depline și echitabile pe piețele globale • Facilitarea coeziunii sociale și economice.	<ul style="list-style-type: none">• Politica în domeniul asistenței sectoriale• Promovarea investițiilor directe• Susținerea dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii• Asistență pentru export• Susținerea privatizării și restructurării• Politica în domeniul protecției mediului și gestionării durabile a deșeurilor• Politica în domeniul resurselor umane și coeziunea socială

Surse: Commission (2005, p. 6) și "Hotărâre" nr. 1172 din 29 septembrie 2005 privind aprobarea Politicii industriale a României pentru perioada 2005-2008 și a Planului de acțiune pentru implementarea politicii industriale a României în perioada 2005-2006

Uniunea Europeană particularizează domeniile de intervenții la nivelul sectoarelor, în funcție de acuitatea importanței lor, printr-o abordare originală privind gruparea sectoarelor în patru categorii în baza unui criteriu de selecție care ține cont de similaritatea problematicii competiționale (vezi în Anexă **Tabel A1**). O descriere a acestor industrii pe sectoare componente, împreună cu Planul de acțiune existent la nivelul UE pentru îmbunătățirea performanței competitive prin inițiative sectoriale și orizontale sunt redată mai departe în **Tabelul A2**. O evaluare intermediară a acestui program este programată pentru 2007, când este de așteptat ca obiectivele de reformă să considere și alte priorități, cum ar fi de exemplu tehnologiile pentru mediu.

Pentru România, discursul care enunță factorii care determină competitivitatea este încă în curs de formare, iar suprapunerea cu intențiile comunitare este în fază incipientă. De exemplu, dacă SPI enunță că politica industrială va continua să se concentreze pe consolidarea și încurajarea factorilor care determină competitivitatea, cum ar fi capitalul uman, cercetarea, inovarea și antreprenoriatul ("Hotărâre" 2005), în PND (p. 38) analiza competitivității s-a făcut pe baza a trei categorii de factori, tehnologia, cadrul instituțional și mediul macroeconomic. Tabele anexate aduc detalii, prin comparație, cu planul de acțiune din România (**Tabelul A3**) privind direcțiile de acțiune în politica industrială în perioada imediată. Un set de trei concluzii iese în evidență, după cum urmează⁵¹:

⁵¹ Pe parcursul elaborării acestui material, a fost pus în circulație un proiect al Guvernului României privind un nou Plan de Acțiune de politică industrială, anume "Hotărâre Privind aprobarea Planului de acțiune pentru implementarea Politicii industriale a României aferent perioadei 2007 – 2008", Proiect, manuscris, 20.09.2006. Apar două noutăți de remarcat: introducerea unor inițiative care fac referire la programele operaționale pentru folosirea fondurilor structurale, precum și o referire generică la Planul de Acțiuni al UE, prezentat în Tabelul A2. În general, această propunere nu este de natură să modifice concluziile și implicațiile sugerate de acest studiu.

Există un domeniu îngust de acoperire a inițiativelor, pus și mai mult în evidență de abundența direcțiilor de acțiune în paralel cu lipsa acestora din majoritatea sectoarelor. Abundența este însoțită uneori și de naivitate în definirea priorităților, cum ar cele ale industriei de materiale plastice de "a specializa firmele producătoare". După cum a fost constatat, absența unor inițiative este în general datorată fie lipsei de organizare a asociațiilor profesionale, fie lipsei lor de implicare, acolo unde acestea există⁵².

Inițiativele apar separat în mai multe documente și indică o lipsă de coordonare a întregului proces de elaborare a politicilor în domeniul competitivității. De exemplu, înființarea unui Centru de Competitivitate este în același timp o inițiativă a asociației profesionale din industria electronică⁵³, dar și a Ministerului Economiei și Comerțului. Mai mult decât atât, inițiativa autorității publice, cu termen 2006, vine pe fondul existenței unui "Centru de Competitivitate și Productivitate Industrială" (CCPI), membru de altfel asociat la Asociația Europeană a Centrelor Naționale de Productivitate (EANPC)⁵⁴.

Doar pentru câteva industrii (tehnologia informațiilor, electronică, auto și componente, mobilă și textilă) există inițiative sectoriale orizontale puternice, precum armonizarea standardelor, dezvoltarea aptitudinilor, combaterea concurenței neloiale, protecția mediului. Elaborarea inițiativelor orizontale este în majoritatea cazurilor fără destinație și din acest motiv se presupune fie că gestiunea resurselor, fie alocarea lor are un puternic caracter arbitrar.

Implicații și recomandări

(1) Coordonarea inițiativelor în cadrul unui Consiliu de competitivitate

Preluarea inițiativelor europene trebuie să se constituie într-un proces continuu de elaborare a politicilor în țară. În prezent, există mai degrabă anumite acțiuni, după cum s-a văzut, necoordonate și discontinue. Sunt câteva exemple edificatoare. Într-unul din cazuri,

⁵² Aceasta a fost de exemplu experiența elaborării Strategiei de export [<http://www.dce.gov.ro/SNE/>] din cadrul Ministerului Economiei și Comerțului, Direcția Generală de Promovare Export. Rezultatul final ia în considerare acele strategii sectoriale (produse ecologice, audio-vizual, cooperative meșteșugărești, inginerie electrică și electronică, tehnologia informației, plastice, mobilă, sticlă și ceramică, turism rural, cauciucuri, auto și componente, metalurgie, textile, îmbrăcăminte și pielărie, vin și cultura viei) pentru care reprezentanții industriei au arătat nevoia de implicare. În plus, SNE include și domenii orizontale (informația comercială, dezvoltarea competenței, facilitarea comerțului, C&D și inovare, managementul calității).

⁵³ Patronatul Român din Industria Electronică, Electrotehnică, Tehnologia Informațiilor și Comunicațiilor, document accesibil la

http://www.dce.gov.ro/SNE/Electronics_and_electrical_eng_industries.htm [9.11.2006]

⁵⁴ Informația apare la <http://www.hr-romania.ro/index.php?m=3&c=54&a=1219> [9 nov. 2006]

CSNR pleacă de la recomandările europene⁵⁵, dar evită să ia în calcul în strategia guvernamentală de creștere a competitivității economice tot pachetul de documente programatice existent în țară. Menționează unul dintre ele (SNCDI) și adaugă altele două, de natură sectorială ("Strategia națională de dezvoltare a TIC– Orizont 2025") și orizontală ("Strategia de dezvoltare a întreprinderilor mici și mijlocii 2004-2008") (NSFR, p. 73). Într-un alt caz, procesul de reflecție "Manufuture" (*manufacturing for the future*) asupra rolului cercetării și impactului acesteia în producția europeană pe termen lung, inițiat în decembrie 2003 de reprezentanții industriei europene, este înglobat pe plan intern⁵⁶, dar invită pe cei interesați să ia cunoștință de politici și analize vechi, între care nici una nu se află în orizontul AL.

Soluția constă, într-adevăr, în înființarea unui *Consiliu* de analiză a competitivității al cărui obiectiv ar trebui să fie coagularea tuturor eforturilor menționate. Un model este fără îndoială cadrul instituțional irlandez – *the National Competitiveness Council*, NCC înființat în mai 1997 – și asta din două motive pe care acest material le susține. Unul ar fi acela că inițiativa irlandeză precede AL, fiind expresia unei nevoi autentice naționale. Al doilea ar fi acela că recomandările privind planul de acțiuni necesare pentru îmbunătățirea poziției competitive a Irlandei se pliază foarte bine și pe argumentele oferite de acest material. Agenda politicii apare anual în două volume ale unui *Raport* ("Annual Competitiveness Report"), din care primul volum este dedicat comparării performanței Irlandei, o colecție de indicatori statistici privind competitivitatea în relație cu alte 16 economii, precum și mediile din OECD și UE. Volumul doi folosește această informație, împreună cu ultimele cercetări, pentru a pune în evidență principalele provocări ale competitivității și răspunsurile de politică necesare pentru a le face față.⁵⁷ Altfel spus, agenda de lucru a *Centrului* ar corespunde în linii esențiale abordării propuse în această secțiune de implicații. Este de la sine înțeles că instituția *Mr/Mrs Lisbon* va fi găzduită în acest cadru.

(2) Transformarea C&D în input productiv

Obiectivul de 3% din PIB dedicat cercetării este urmărit și expus în toate programele. Un punct care ocupă substanțial discuțiile este modalitatea prin care sectorul privat poate ajunge la 2% și, împreună cu cel public, cu încă 1%, să poată atinge ținta de 3%. Fără

⁵⁵ Consiliul European de la Barcelona din 2002 ("Mai multă cercetare în Europa– Obiectiv 3% din PIB", COM (2002), "Liniile directoare integrate pentru dezvoltare și locuri de muncă pentru 2005 – 2008" și "Liniile directoare strategice ale UE pentru politicii de coeziune pentru sprijinirea dezvoltării și a angajării 2007-2013." (CSNR, p. 72).

⁵⁶ <http://www.manufuture.ro/docnat.htm>

⁵⁷ <http://www.forfas.ie/ncc/>

îndoială, ținta trebuie păstrată, dar esențial este progresul anual în direcția realizării ei și pregătirea premiselor pentru ca acest lucru să se întâmple. Din punct de vedere economic, nu are sens transformarea acestui obiectiv într-un mijloc de alocare forțată a resurselor. Este surprinzător de constatat cum industrii care încorporează de la sine costuri fixe (irecuperabile) uriașe cu C&D precum biotehnologia, farmaceutică, aerospațială sau construcțiile de nave nu se regăsesc printre acțiunile sectoriale în Planul de acțiune industrial, iar contrastul cu planul de acțiune la nivel european este evident. Accentul unilateral pus pe tehnologia informațiilor aduce aminte de dezvoltarea industriei grele în perioada comunistă: sector strategic, important pentru dezvoltarea generală, dar care a lăsat în cele din urmă descoperite plaje largi de abilități industriale și manageriale. Sectorul tehnologiei informației deține, după declarații ale asociațiilor profesionale⁵⁸ în jur de 1,5% din exporturi, iar alocarea prioritară a resurselor în această direcție conduce evident la o distorsiune a avantajelor comparative.

Cheltuielile totale pentru cercetare-dezvoltare la nivelul unui an au înregistrat în general un nivel relativ stabil, dar care nu a depășit 0.40% din PIB, din care fondurile publice alocate pentru cercetare-dezvoltare s-au ridicat de regulă la 55% din nivelul cheltuielilor totale (PND, p. 63). Sunt două lucruri de observat aici în ceea ce privește utilitatea productivă a cheltuielilor de C&D:

- Pe de o parte, dacă se ține cont de faptul că activitățile de cercetare-dezvoltare continuă să se bazeze, în cea mai mare parte, pe infrastructura sectorului public (peste 60%, conform PND, p.43), aceasta înseamnă că sectorul privat este implicat mai eficient în folosirea acestora, iar mărturie stă și perioada 1999-2001 când contribuția sectorului privat a depășit-o pe cea publică. După cum o arată tabelele anexate, sunt puține exemple de urmat în afara celor cinci industrii, dar acestea sunt într-adevăr modele, cel puțin la nivelul planificării. De exemplu, programele de investiții private prevăzute de ingineria electronică și electrică, de cca. 350-400 milioane Euro între 2005 și 2010, sunt îndreptate către modernizări tehnologice, protecția mediului, produse C&D și transfer tehnologic și urmează să fie suportate în proporție de 80% din fondurile proprii ale agenților economici. Acesta este sensul implicației menționate anterior: eforturile sunt importante în ele însele, prin continuitatea lor și prin integrarea unui număr cât mai mare de sectoare productive. Prin urmare, există condiții ca pragul din PIB dedicat C&D să urce de la an la an, dar potențialul poate fi încă mult mai bine valorificat.

⁵⁸ <http://www.dce.gov.ro/SNE/IT.htm> [9 nov. 2006]

- Pe de altă parte, este de reținut totuși că o bună parte din programele C&D prevăzute vizează doar ajungerea din urmă a nivelului tehnologic în condițiile în care, într-adevăr, decalajul dotărilor față de standardele actuale este de 5-10 ani pentru majoritatea industriilor (PND, p. 43). În acest sens, o strategie C&D ar putea să rezolve conflictul privind destinația cheltuielilor, mai ales când acestea sunt posibile prin surse publice de finanțare. Sunt produsele pe care alte țări le dezvoltă de mult un prag tehnologic necesar? Răspunsul la astfel de întrebare va elucida și caracterul competitiv sau nu al cheltuielilor de C&D.

(3) Clarificarea tendințelor de dezvoltare industrială

Există cel puțin trei direcții majore – natura competiției, formarea aglomerărilor industriale, folosirea tehnologiei înalte – față de care documentele strategice privind dezvoltarea competitivă ar trebui să devină mai preocupate de dezvoltarea lor. În documentele de poziție din România, aceste trei direcții se sprijină încă pe fundamentări vulnerabile. O explicație este faptul că autoritățile comunitare oferă o avalanșă de astfel de materiale și de aici absorbția lor, în conținut, este aproape inexistentă.

Problema competiției este importantă fiindcă oferă viziunea unei abordări strategice similare pe o arie extinsă de domenii industriale. Practica UE este exemplară. Aceasta încearcă să găsească răspunsuri pragmatice problemei amintite prin abordarea problemelor individuale ale sectoarelor și evaluarea provocărilor competitive pentru 27 de sectoare ale industriei comunitare. Este un efort care implică consultarea grupurilor de interese legate de sectoare particulare, dar și a reprezentanților Statelor Membre, pentru a surprinde în ce măsură performanța acestor sectoare este sau ar putea să fie influențată de instrumentele de politică industrială.

Celelalte două tendințe la care se face des apel, cea a aglomerărilor și cea a tehnologiei, sunt problematice fiindcă, fără excepție, sunt privite greșit, ca o condiție sine-qua-non a dezvoltării competitive. Se omite, în astfel de cazuri, că nici una, nici cealaltă nu stau garanție pentru succes. Aglomerările, fiindcă sunt în același timp un mediu propice pentru scleroză instituțională și inovativă, iar tehnologia, deoarece competitivitatea și valoarea adăugată sunt posibile pe orice arie de activitate.

În sumar, aceste linii de acțiune și clarificări de politică, împreună cu metodologia dezvoltată în acest studiu pot forma embrionul unei inițiative integratoare de coordonare a recomandărilor Agendei Lisabona cu nevoile de dezvoltare competitivă a României.

REFERINȚE

- Almunia, Joaquin, "Unleashing Romania's growth potential and meeting the challenge of globalisation", Speech/06/ At the National Bank of Romania, Bucharest, 23 February 2006, <http://www.infoeuropa.ro/ieweb>
- Bannerman, Edward, "The Stockholm Scorecard", *CER Bulletin*, Issue 17, April/May 2001.
- Bannerman, Edward, ""The Barcelona Scorecard. The Status of Economic Reform in the Enlarging EU", *Centre for European Reform Working Paper*, May 2002
- Collignon, Stefan, "Is Europe Going Far Enough? Reflections on the EU's Economic Governance", *European Institute Working Paper*, 2003 – 03, December 2003
- Commission of the European Communities, *Time to move up a gear. The new partnership for growth and jobs*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2006.
- Commission of the European Communities, "Communication from the Commission. Implementing the Community Lisbon Programme: A Policy Framework to Strengthen EU Manufacturing - Towards a More Integrated Approach for Industrial Policy", COM (2005) 474 Final, Brussels, 5.10.2005.
- Commission of the European Communities, "Facing the challenge. The Lisbon strategy for growth and employment", *Report from the High Level Group chaired by Wim Kok* (November 2004), http://europa.eu.int/comm/lisbon_strategy/index_en.html accesat august 2006
- Durand M. and Giorno, C. (1987) Indicators of international competitiveness: Conceptual aspects and evaluation. *OECD Economic Studies 9*
- Daianu, Daniel (coordinator), "Romania and the Lisbon Agenda. Sustaining Growth and Fostering Jobs in an Emerging Economy" (3rd Report), GEA (Group of Applied Economics), Bucharest, October 2005
- <http://www.gea.org.ro/documente/ro/lisabona/lisabona2005.pdf>; accesat 2.08.2006
- EBRD-World Bank, "Business Environment and Enterprise Performance Survey (BEEPS)", 2005
- European Commission, *Integrated Guidelines for growth and jobs (2005-2008)*, Communication to the Spring European Council, Working together for growth and jobs, <http://europa.eu.int/growthandjobs/>, accesat august 2006
- EUROSTAT: Structural Indicators
- Garelli, Stéphane, "Competitiveness of Nations: Fundamentals", *IMD, World Competitiveness Yearbook 2006*, <http://www02imd.ch/documents/wcc/content/Fundamentals.pdf>, accesat 31.07.06
- Gelauff, George M.M. and Arjan M. Lejour, "The New Lisbon Strategy. An Estimation of the Economic Impact of Reaching Five Lisbon Targets", *Industrial Policy and Economic*

Reforms Papers No. 1, Enterprise and Industry Directorate-General European Commission, January 2006

Group of Applied Economics (GEA), CERPE (Romanian Centre for Economic Policies), "Romania and the Lisbon Agenda –EU Accession and Economic Competitiveness", November 2004

Guvernul României, "Hotărâre nr. 1172 din 29 septembrie 2005 privind aprobarea Politicii industriale a României pentru perioada 2005-2008 și a Planului de acțiune pentru implementarea politicii industriale a României în perioada 2005-2006", disponibil la www.minind.ro

Guvernul României, "Hotărâre Privind aprobarea Planului de acțiune pentru implementarea Politicii industriale a României aferent perioadei 2007 – 2008", Proiect, manuscris, 20.09.2006.

Hodson, Dermot, (2005), "Economic governance under an evolving policy architecture: A principal-agent perspective on the reform of the Stability and Growth Pact and the Lisbon Strategy.", Paper to be presented at the international conference on *The Political and Economic Consequences of European Monetary Integration*, Dunsmuir Lodge, University of Victoria, British Columbia, Canada, 18-19 August 2005.

Kok, Wim, *Facing the Challenge. The Lisbon Strategy for Growth and Employment*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2004.

Lisbon National Reform Programmes for Growth and Jobs 2005_08, nrp_20005_en.pdf

Lopez-Claros, Augusto; Altinger, Laura; Blanke, Jennifer; Drzeniek, Margareta; Mia, Irene at the World Economic Forum, Cpt.1.1. "The Global Competitiveness Index", in *Annual Report 2006/2007* doc. Pdf

Murray, Alasdair, "The Lisbon Scorecard IV, The status of economic reform in the enlarging EU", CER (Centre for European Reform), www.cer.org.uk

Murray, Alasdair, "Closing the Delivery Deficit: The Future of Economic Governance in Europe", May 2002, available <http://www.cer.org.uk/publications/policybriefs.html>

Murray, Alasdair, "Der Lissabon-Anzeiger: EU Wirtschaftsreformen vor der Osterweiterung", Centre for European Reform Working Paper, September 2003.

"Nord Pool", <http://www.nordpool.no/nordpool/group/index.html> [1.09.2006]

OECD, *Going for Growth 2006*, Paris: OECD Publishing, 2006.

Pelkmans, Jacques, *European Integration*, 3rd Edition, Pearson Education, 2006.

Pisani-Ferry, Jean and André Sapir, "Last exit to Lisbon"

http://www.bruegel.org/doc_pdf_402, 31.7.2006.

- Presidency Conclusions*, Lisbon European Council, 23 and 24 March 2000,
[Http://www.europe.eu.int/comm/off/index_en.htm](http://www.europe.eu.int/comm/off/index_en.htm),
http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00100-r1.en0.htm
- Rasmussen, Poul Nyrup, "What Lisbon has lacked is political courage", *Europe's World*, Autumn 2005, pp. 60-61
- "Republic of Estonia. Action Plan for Growth and Jobs 2005-2007 for Implementation of the Lisbon Strategy", Tallin, 2005
- Rosselet-McCauley, Suzanne, "Methodology and Principles of Analysis", in IMD, *World Competitiveness Yearbook*, 2006
<http://www01imd.ch/documents/wcc/content/methodology.pdf>, accesat 31.07/2006
- Sapir, André, "An Agenda for A Growing Europe. Making the EU Economic System Deliver", *Report of an Independent High-Level Study Group established on the initiative of the President of the European Commission*, July 2003,
<http://www.euractiv.com/ndbtext/innovation/sapirreport.pdf#search='sapir%20report%20AN%20AGENDA%20FOR%20A%20GROWING%20EUROPE'> [September 2006]
- “Seventh Framework Programme for Research, Technological Development and Demonstration activities”, COM (2005) 119 of 6.4.2005; *Competitiveness and Innovation Framework Programme*, COM (2005)121 of 6.4.2005
- "UK National Reform Programme.Labour Strategy for Jobs and Growth", October 2005,
http://www.hm-treasury.gov.UK/media/E60/3D/lisbon_jobs131005.pdf
- Wanlin, Aurore, "The Lisbon Scorecard VI. Will Europe's Economy Rise Again?", *CER*, March 2006a.
- Wanlin, Aurore, "Sluggish EU 'Lisbon Agenda' Bodes Ill for Modernisation", *European Affairs*, Spring/Summer 2006b,
http://www.cer.org.uk/articles/format_print.htm?article=wan...ion [20/08/2006]
- WIFO (Österreichisches Institut für Wirtschaftsforschung), *Background Paper:The Competitiveness of European Industry -- 1999 Report*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 1999.
- World Bank Group, *Doing Business*, 2006, Explore Economies,
<http://www.doingbusiness.org/ExploreEconomies/?economyied=158>, downloaded in 12/09/2006
- World Competitiveness Yearbook, IMD (International Institute for Management Development), 2006
- World Economic Forum (WEF), "The Lisbon Review 2004 An Assessment of Policies and Reforms in Europe", Geneva, 2004.
- World Economic Forum (WEF), *Global Competitiveness Report 2005-2006*

ANEXA

Tabel A1 Sectoare ale industriei prelucrătoare în economia comunitară grupate după natura competiției

<i>Grupuri de sectoare industriale</i>	<i>Caracteristici ale competiției</i>
Industrii alimentare și ale științei vieții	Sunt sectoare care contribuie cu 20% la valoarea adăugată în industria comunitară și sunt caracterizate prin rate de creștere medii spre mari. Principalele probleme pe care le confruntă aceste industrii sunt cele legate de folosirea cunoștințelor și legiferarea mai bună. Datorită importanței inovației, aspectele esențiale ale valorificării cunoștințelor țin de cercetare-dezvoltare, protecția drepturilor de proprietate intelectuală (DPI), precum și finanțarea inovației în cazul întreprinderilor mici și mijlocii deosebit de active în acest domeniu.
Mașini și industrii de sistem	Grupa contribuie cu aprox. 30% la valoarea adăugată în industria comunitară și este caracterizată prin rate de creștere medii spre mari cu investiții masive în cercetare-dezvoltare. Provocările provin mai ales din zona inovației, protecția DPI și asigurarea disponibilității cu personal înalt calificat.
Industrii de modă și design	Grupa reprezintă doar 8% din valoarea adăugată în industria prelucrătoare și a cunoscut rate de creștere mici sau negative, în timp ce cheltuielile pentru cercetare-dezvoltare au fost relativ reduse în ultimii ani. Provocarea majoră constă în succesul ajustării structurale. De asemenea, esențiale pentru îmbunătățirea continuă a calității și pentru diversificarea sortimentală sunt inovația, protecția DPI și perfecționarea abilităților.
Industrii ale bunurilor de bază și intermediare	Grupa reprezintă 40% din valoarea adăugată în industria prelucrătoare. Ea furnizează inputuri esențiale pentru restul sectoarelor comunitare și de aceea poate juca un rol important ca sursă de inovație. Ratele de creștere sunt medii spre mici, cu excepția ritmurilor robuste din industria chimică și a cauciucului. Aceste industrii folosesc intensiv energia și de aceea principala provocare se referă la folosirea energiei și protecția mediului.

Sursa: Adaptat după Commission (2005, pp. 7-8)

Institutul European din România – Studii de impact IV

Tabel A2 Gruparea industriei prelucrătoare pe sectoare și inițiativele UE de îmbunătățire a performanței competitive

<i>Grupe și sectoare ale industriei prelucrătoare</i>	<i>Inițiative sectoriale</i>	<i>Inițiative orizontale</i>
INDUSTRII ALIMENTARE ȘI ALE ȘTIINȚEI VIEȚII		
Alimente, băuturi & tutun	Lansarea unui studiu de competitivitate a industriei alimentare de procesare ♦ Platforma Europeană de Tehnologie a Alimentației pentru Viață ♦ Comunicare privind strategia de competitivitate pentru industria alimentară însoțită de un Plan de Acțiune	Restructurare Simplificarea legislației Acces pe piață
Cosmetice	Implementarea acțiunilor amendamentului 7 (Directiva 2003/15/EC) privind cosmeticele ♦ Continuarea dialogului internațional de reglementare prin întâlniri de Armonizare a Cosmeticelelor și Cooperare Internațională	Acces pe piață
Farmaceutice	Forum Farmaceutic ♦ Platforma Europeană de Tehnologie și potențiale Inițiative Comune de Tehnologie privind medicamentele inovative	Drepturi de proprietate intelectuală și contrafacere Acces pe piață
Biotehnologie	Evaluarea intermediară a strategiei "Științele vieții și biotehnologia – O strategie pentru Europa" începută în 2002 ♦ Analiză cost-beneficii totală a efectelor economice, sociale și de mediu ale biotehnologiei ♦ Panel de inovație în Biotehnologie ♦ Platformă Europeană de Tehnologie privind Plantele Viitorului ♦ Platformă Europeană de Tehnologie privind Chimia Sustenabilă	Drepturi de proprietate intelectuală și contrafacere Simplificarea legislației
Aparatură medicală	Evaluarea Directivei 93/42/EEC privind aparatura medicală ♦ Participare activă în cadrul Grupului de	

Institutul European din România – Studii de strategie și politici

<i>Grupe și sectoare ale industriei prelucrătoare</i>	<i>Inițiative sectoriale</i>	<i>Inițiative orizontale</i>
	Acțiuni privind Armonizarea Globală	
MAȘINI ȘI INDUSTRII DE SISTEM		
Tehnologia informațiilor și comunicațiilor (TIC)	Grup de Acțiune (Task Force) privind competitivitatea TIC ♦ Analiză de competitivitate, vulnerabilități și atuuuri ale sectorului TIC ♦ Platformă Europeană de Tehnologie și potențiale Inițiative Comune de Tehnologie privind nanoelectronica ♦ Platformă Europeană de Tehnologie și potențială Inițiativă Comună de Tehnologie privind "Sisteme computaționale integrate" ("Embedded Computing Systems") ♦ Platformă Europeană de Tehnologie privind comunicații mobile fără fir ♦ Platformă Europeană de Tehnologie privind noi mijloace media electronice ♦ Panel de inovație pentru TIC ♦ Evaluarea politicii Comisiei de standardizare a TIC	Abilități
Inginerie mecanică	Dialog privind ingineria mecanică ♦ Analiză de competitivitate (EU-10, inclusiv ingineria electrică) ♦ Platformă Europeană de Tehnologie privind materiale avansate de inginerie ♦ Platformă Europeană de Tehnologie Manufuture	Drepturi de proprietate intelectuală și contrafacere Abilități Acces pe piață
Inginerie electrică	Analiză de competitivitate (EU-10)	Drepturi de proprietate intelectuală și contrafacere Abilități Acces pe piață

Institutul European din România – Studii de strategie și politici

<i>Grupe și sectoare ale industriei prelucrătoare</i>	<i>Inițiative sectoriale</i>	<i>Inițiative orizontale</i>
Auto și componente	Înaltul Grup de Lucru <i>Cars 21</i> ♦ Panel de Inovație pentru Auto ♦ Platformă Europeană de Tehnologie privind Transportul Rutier ♦ Platformă Europeană de Tehnologie și potențială Inițiativă Comună de Tehnologie privind "Elementii de combustie și hidrogen"	Drepturi de proprietate intelectuală și contrafacere Restructurare Acces pe piață
Construcții de nave	Înaltul Grup de Lucru <i>LeaderSHIP 2015</i> ♦ Platformă Europeană de Tehnologie privind construcțiile de nave (Waterborne) ♦ Discuții privind accesul la finanțe (în cadrul Comisiei și împreună cu BEL) ♦ Negocieri OCDE/discuții bilaterale cu China	Drepturi de proprietate intelectuală și contrafacere Restructurare Abilitați
Industria de apărare	Înalt Grup de Lucru ♦ Piața Internă: măsuri privind transferuri, achiziții și standardizare ♦ Identificarea industriilor legate de apărare	
Aerospațială	Program Spațial European ♦ Monitorizare Globală pentru Mediu și Siguranță (GMES) ca inițiativă a Comunității la Programul Spațial European ♦ Platformă Europeană de Tehnologie și potențială Inițiativă Comună de Tehnologie privind aeronautica, transport aerian și managementul traficului aerian ♦ Potențială Inițiativă Comună de Tehnologie privind "GMES" ♦ Urmărirea disputei OMC Boeing-Airbus	
INDUSTRII DE MODĂ ȘI DESIGN		

Institutul European din România – Studii de strategie și politici

<i>Grupe și sectoare ale industriei prelucrătoare</i>	<i>Inițiative sectoriale</i>	<i>Inițiative orizontale</i>
Textile & îmbrăcăminte	Urmărirea Înaltului Grup de Lucru pe Textile ♦ Platformă Europeană de Tehnologie privind Textilele ♦ Panel de Inovație pe textile ♦ Studiu privind competitivitatea, situația economică și localizarea producției în textile și îmbrăcăminte, încălțăminte, pielărie și mobilă	Drepturi de proprietate intelectuală și contrafacere Abilități Acces pe piață Restructurare
Pielărie și bunuri din piele	Discuții cu partenerii sociali privind ajustarea structurală ♦ Reducerea/eliminarea barierelor comerciale privind accesul la materii prime ♦ Studiu privind competitivitatea, situația economică și localizarea producției în textile și îmbrăcăminte, încălțăminte, pielărie și mobilă	Drepturi de proprietate intelectuală și contrafacere Abilități Acces pe piață Restructurare
Încălțăminte	Discuții cu partenerii sociali privind ajustarea structurală ♦ Studiu privind competitivitatea, situația economică și localizarea producției în textile și îmbrăcăminte, încălțăminte, pielărie și mobilă	Drepturi de proprietate intelectuală și contrafacere Abilități Acces pe piață Restructurare
Mobilă	Discuții cu partenerii sociali privind ajustarea structurală ♦ Platformă Europeană de Tehnologie privind produsele silvice ♦ Studiu privind competitivitatea, situația economică și localizarea producției în textile și îmbrăcăminte, încălțăminte, pielărie și mobilă	Drepturi de proprietate intelectuală și contrafacere Abilități Acces pe piață Restructurare
INDUSTRII ALE BUNURILOR DE BAZĂ ȘI INTERMEDIARE		

Institutul European din România – Studii de strategie și politici

<i>Grupe și sectoare ale industriei prelucrătoare</i>	<i>Inițiative sectoriale</i>	<i>Inițiative orizontale</i>
Industrii extractive, ne-energetice	Evaluare profundă a competitivității sectorului /Evaluarea externă a Comunicării privind promovarea dezvoltării durabile în industriile extractive, ne-energetice ♦ Platformă Europeană de Tehnologie privind resursele minerale sustenabile	Înalt Grup de lucru privind competitivitatea, energia și mediul Abilități
Siderurgie	Comunicare privind impactul ofertei de materii prime și energie asupra competitivității industriei de metal europene ♦ Platformă Europeană de Tehnologie privind oțelul (ESTEP) ♦ Îndepărtarea barierelor privind accesul la materii prime	Înalt Grup de lucru privind competitivitatea, energia și mediul Abilități
Metale ne-feroase	Comunicare privind impactul ofertei de materii prime și energie asupra competitivității industriei de metal europene ♦ Îndepărtarea barierelor privind accesul la materii prime	Înalt Grup de lucru privind competitivitatea, energia și mediul Abilități
Ciment și var	Analiză de competitivitate	Înalt Grup de lucru privind competitivitatea, energia și mediul
Ceramică	Continuarea grupului de lucru stabilit în 2004 privind viitorul industriilor de sticlă și ceramică ♦ Raport de cercetare privind competitivitatea	Înalt Grup de lucru privind competitivitatea, energia și mediul Acces pe piață Drepturi de proprietate intelectuală și contrafacere
Chimice și cauciuc	Înalt Grup de Lucru privind competitivitatea sectorului chimic ♦ Platformă Europeană de Tehnologie privind chimia sustenabilă	Înalt Grup de lucru privind competitivitatea, energia și mediul
Sticlă	Raport de cercetare asupra competitivității ♦ Continuarea grupului de lucru stabilit în 2004 privind	Înalt Grup de lucru privind competitivitatea, energia și mediul Acces pe piață

Institutul European din România – Studii de strategie și politici

<i>Grupe și sectoare ale industriei prelucrătoare</i>	<i>Inițiative sectoriale</i>	<i>Inițiative orizontale</i>
	viitorul industriilor de sticlă și ceramică	Drepturi de proprietate intelectuală și contrafacere
Construcții & produse de construcții	Simplificarea Directivei privind produsele destinate construcțiilor ♦ Platformă Europeană de Tehnologie privind construcțiile ♦ Evaluarea competitivității împreună cu grupurile de interese	Simplificarea legislației Abilități
Lemn & produse din lemn	Inițiativă împotriva tăierilor ilegale (planul de acțiune al UE FLEGT) ♦ Platformă Europeană de Tehnologie privind sectorul silvic ♦ Raționalizarea standardelor tehnice privind produsele din lemn	Înalt Grup de lucru privind competitivitatea, energia și mediul Abilități
Celuloză, hârtie & produse din hârtie	Comunicare privind industriile bazate pe resurse silvice ♦ Eliminarea obstacolelor privind oferta de lemn prin politici variate: biodiversitate, bioenergie, strategie silvică ♦ Platformă Europeană de Tehnologie privind sectorul silvic	Înalt Grup de lucru privind competitivitatea, energia și mediul
Editare & publicare	Lansarea unui studiu privind delocalizarea	Înalt Grup de lucru privind competitivitatea, energia și mediul Restructurare Abilități

Sursă: Prelucrat după Commission of the European Communities, "Communication from the Commission. Implementing the Community Lisbon Programme: A Policy Framework to Strengthen EU Manufacturing - Towards a More Integrated Approach for Industrial Policy", COM (2005) 474 Final, Brussels, 5.10.2005, pp. 14-16

Tabel A3 Gruparea industriei prelucrătoare pe sectoare și inițiativele României de îmbunătățire a performanței competitive

<i>Grupe și sectoare ale industriei prelucrătoare</i>	<i>Inițiative sectoriale</i>	<i>Inițiative orizontale</i>
INDUSTRII ALIMENTARE ȘI ALE ȘTIINȚEI VIETȚII		Planului de acțiune pentru dezvoltarea și consolidarea mediului de afaceri în România pe perioada 2005-

Institutul European din România – Studii de strategie și politici

<i>Grupe și sectoare ale industriei prelucrătoare</i>	<i>Inițiative sectoriale</i>	<i>Inițiative orizontale</i>
Alimente, băuturi & tutun	Proiect C&D "sprijinirea serviciilor în agricultură" ♦ Proiect C&D "modernizarea sistemului de informare și cunoaștere în agricultură" ♦ Proiect BIRD "Reabilitarea și reforma sectorului de irigații" ♦ Sprijin pentru achiziționarea de tractoare, combine, mașini și utilaje agricole noi ♦ Proiecte privind sectorul prelucrării plantelor textile (topitorii) ♦ Creșterea participării producătorilor de vin la concursuri internaționale ♦ Concursul internațional de vinuri București ♦ Programe de asistență tehnică pentru pregătirea profesională a specialiștilor în vinuri ♦ Fonduri SAPARD pentru replantări de vii ♦ Asocierea vinului cu voiajele turistice ♦ Promovarea varietăților de vin indigene pe piața mondială ♦ Promovarea produselor ecologice la export	2006 ♦ Evaluarea impactului economic al actelor normative asupra IMM ♦ Evaluarea programelor naționale de C&D ♦ Planul național de C&D pentru perioada 2006-2010 ♦ Dezvoltarea infrastructurii de inovare și transfer tehnologic ♦ Program C&D în vederea atingerii obiectivului de 3% din PIB pentru cercetare în anul 2010 ♦ Majorarea cheltuielilor publice destinate sectorului C&D la 1% din PIB până în 2007 ♦ Analiză privind designul profesionist în industrie ♦ Promovarea culturii concurenței în relația cu mediul public și privat ♦ "Advocacy" în relația cu autoritățile de reglementare sectorială ♦ Programului de creștere a competitivității produselor industriale ♦ Programului de reactualizare a strategiilor sectoriale împreună cu federațiile patronale și asociațiile profesionale ♦ Înființarea unui Consiliu de Competitivitate și a unui Centru de Productivitate ♦ Susținerii dezvoltării parcurilor industriale ♦ Program twinning în vederea creșterii capacității de coordonare a politicii industriale și a managementului fondurilor structurale pentru îmbunătățirea competitivității economice ♦ Dezvoltarea
Cosmetice		
Farmaceutice		
Bio-tehnologie		
Aparatură medicală		
MAȘINI ȘI INDUSTRII DE SISTEM		

Institutul European din România – Studii de strategie și politici

<i>Grupe și sectoare ale industriei prelucrătoare</i>	<i>Inițiative sectoriale</i>	<i>Inițiative orizontale</i>
<p>Tehnologia informațiilor și comunicațiilor (TIC)</p>	<p>Proiect Banca Mondială "Knowledge Based Economy" ♦ Creșterea capacității de absorbție a fondurilor structurale pentru formarea societății informaționale ♦ Programe comunitare ♦ Înființarea Autorității de Reglementare și Supraveghere în domeniul semnăturii electronice ♦ Înființarea centrului pentru expertiză și răspuns la incidentele de securitate CERIS ♦ Lege privind arhivarea electronică a datelor ♦ Lege privind facturarea electronică ♦ Extinderea sistemului informatic de atribuire electronică a autorizațiilor de transport internațional de marfă ♦ Extinderea Sistemului de Achiziții Publice ♦ Extinderea serviciilor on-line destinate mediului de afaceri ♦ Participarea la târguri și expoziții internaționale ♦ Misiuni economice în străinătate ♦ Reprezentanțe comerciale în străinătate ♦ Studii de piață și produs ♦ Editarea și distribuția buletinelor informative ale ofertei de export ♦ Conexiuni cu asociații similare din străinătate ♦ Crearea unui portal numit "Information Public System and Foreign Trade Knowledge" ♦ Dezvoltarea aptitudinilor ♦ Construirea unui brand IT românesc ♦ Aproprierea de mediul academic ♦ Armonizarea legislației naționale în domeniul competiției ♦ Dezvoltarea unui serviciu de previziuni în comunicații ♦ Dezvoltarea de capacități de cercetare și dezvoltare referitoare la conținutul pentru a III-a generație de telefonie mobilă ♦ Dialog structural cu alte comunități sectoriale de afaceri (textile, mobilă, turism rural, automobile, etc.)</p>	

Institutul European din România – Studii de strategie și politici

<i>Grupe și sectoare ale industriei prelucrătoare</i>	<i>Inițiative sectoriale</i>	<i>Inițiative orizontale</i>
Inginerie mecanică		
Inginerie electrică	<p>Ameliorarea eficienței în infrastructura de distribuție a energiei electrice cu produse indigene ♦ Programe de investiții de cca. 350-400 milioane Euro între 2005 și 2010 îndreptate către modernizări tehnologice, protecția mediului, produse C&D și transfer tehnologic ♦ Dezvoltarea în producție de module electronice folosite în computere personale, telefoane mobile, TV, sisteme de alarmă și echipamente fotografice ♦ Dezvoltarea unei industrii autohtone de asamblare bazată pe aceste module ♦ Producția de noi produse care încorporează tehnică avansată (aparate fiscale de marcat, sisteme automate de colectare a taxelor, tahometre digitale pentru vehiculele rutiere, mașini și echipamente electrice speciale pentru dotări industriale și casnice ♦ Crearea de parcuri industriale și tehnologice ♦ Dezvoltarea infrastructurii de asigurare a calității ♦ Armonizare legislativă cu directivele UE ♦ Încurajarea ocupării în serviciile post-vânzare ♦ Crearea unui Centru de Competitivitate al industriei ♦ Raționalizarea folosirii materialelor energetice la nivelul agenților economici ♦ Noi îndemânări și abilități</p>	

Institutul European din România – Studii de strategie și politici

<i>Grupe și sectoare ale industriei prelucrătoare</i>	<i>Inițiative sectoriale</i>	<i>Inițiative orizontale</i>
Auto și componente	Abilitați ♦ Activități de marketing ♦ Dezvoltarea și modernizarea capacităților de producție ♦ Atragerea capitalului local și străin ♦ Creșterea rolului asociațiilor profesionale și patronale ♦ Îmbunătățirea condițiilor de muncă și de viață ♦ Crearea infrastructurii instituționale necesare ♦ Implementarea sistemelor de management al calității ♦ Deschiderea de birouri comerciale ♦ Stimularea inovației și transferului tehnologic	
Construcții de nave		
Industria de apărare	Accelerarea procesului de privatizare în industria de apărare	
Aerospațială		
INDUSTRII DE MODĂ ȘI DESIGN		

Institutul European din România – Studii de strategie și politici

<i>Grupe și sectoare ale industriei prelucrătoare</i>	<i>Inițiative sectoriale</i>	<i>Inițiative orizontale</i>
Textile & îmbrăcăminte	Proiect "Îmbunătățirea competitivității în ramurile textile, îmbrăcăminte și încălțăminte prin promovarea conceptului de muncă decentă" ♦ Proiect pilot privind "Creșterea competitivității în industria producătoare de confecții" ♦ Realizarea Ghidului de Aprovizionare pentru sectorul de confecții ♦ Acreditarea etichetelor ecologice ♦ Promovarea și consolidarea a două clustere în industria textilă ♦ Creșterea ofertei interne de materii prime ♦ Coordonarea distribuției de materii prime ♦ Creșterea exporturilor directe ♦ Înființarea unui centru de modă și design și sprijin pentru inițiativele e-commerce ♦ Îmbunătățirea eficienței în cadrul lanțului de valoare existent (depozitare, documentare și logistică) ♦ Implementarea unui sistem de management al mediului ♦ Standardele de armonizare	
Pielărie și bunuri din piele Încălțăminte		
Mobilă	Participarea la expoziții și târguri internaționale ♦ Informații asupra tendințelor din exportul de mobilă ♦ Înființarea unor misiuni comerciale externe ♦ Mecanisme de stimulare (măsuri bugetare, fiscale, financiare, valutare) ♦ Dezvoltarea creditării/garantării exporturilor prin EXIMBANK ♦ Combaterea contrafacerii și fraudei fiscale ♦ Întărirea rolului asociațiilor profesionale în monitorizarea importurilor	

Institutul European din România – Studii de strategie și politici

<i>Grupe și sectoare ale industriei prelucrătoare</i>	<i>Inițiative sectoriale</i>	<i>Inițiative orizontale</i>
INDUSTRII ALE BUNURILOR DE BAZĂ ȘI INTERMEDIARE		
Industrii extractive, ne-energetice	Monitorizarea stocurilor minime de țiței și produse petroliere	
Siderurgie	Restructurării societăților comerciale din industrie	
Metale ne-feroase	Transformarea sectorului de reciclare într-un sector industriale de reciclare ♦ Modernizarea sectoarelor de prelucrare a fierului vechi ♦ Comercializarea unor produse reciclabile neconvenționale ♦ Sprijin financiar de stat pentru proiecte ecologice ♦ Scheme de finanțare pe termen lung pentru fierul vechi ♦ Eliminarea taxelor vamale asupra materiilor prime și materialelor care nu sunt produse în țară ♦ Eliminarea taxelor vamale asupra instalațiilor tehnologice pentru ameliorarea proceselor metalurgice ♦ Implementarea managementului calității ♦ Subvenționarea C&D pentru protecția mediului	
Ciment și var		
Ceramică		
Chimice și cauciuc	Dezvoltarea unei baze interne de materii prime pentru plastice și cauciucuri ♦ Specializarea firmelor de producție ♦ Cooperarea între firme mari și IMM ♦ Promovarea generică a produselor industriei de cauciuc la nivel global	

Institutul European din România – Studii de strategie și politici

<i>Grupe și sectoare ale industriei prelucrătoare</i>	<i>Inițiative sectoriale</i>	<i>Inițiative orizontale</i>
Sticlă	Creșterea exporturilor anuale de 10% ♦ Protecția mediului ♦ Folosirea produselor realizate în țară și importul acelor care nu sunt materii prime sau care nu sunt produse în țară (caolin, cărămizi refractare speciale, agenți de colorare etc.)	
Construcții & produse de construcții	Reconversia liniilor de fabricare a plăcilor din azbociment	
Lemn & produse din lemn		
Celuloză, hârtie & produse din hârtie	Proiectului BIRD "Dezvoltarea forestieră" ♦	
Editare & publicare		

Sursă: Prelucrat după documentele Strategiei de Politică Industrială (Guvernul României, "Hotărâre", 2005) și Strategiei Naționale de Export (<http://www.dce.gov.ro/SNE>)